

Tartu Ülikool
Maailma keelte ja kultuuride kolledž

Lii Haugasmägi

TÖLKENIHETE ANALÜÜS JOHN STEINBECKI ROMAANI “CANNERY
ROW” KAHE TÕLKE NÄITEL

Magistritöö

Juhendaja: Terje Loogus

Tartu

2020

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	3
1 MAGISTRITÖÖ EESMÄRK, UURIMISKÜSIMUSED JA UURIMISMEETOD	4
2 TEOREETILINE RAAMISTIK JA PÕHIMÕISTED.....	5
3 UURIMISMATERJALI TAUSTAINFO.....	9
4 TÕLKENIHETE ANALÜÜS	11
4.1 TÕLKENIHKED MAKROTASANDIL	12
4.2 TÕLKENIHKED MIKROTASANDIL	13
4.2.1 MODIFITSEERIVAD TÕLKENIHKED	14
4.2.2 SEMANTILISED TÕLKENIHKED	23
4.2.3 KULTUURILISED TÕLKENIHKED, KODUSTAMINE JA VÕÕRAPÄRASTAMINE	33
4.2.4 NIMEDE JA NIMETUSTE TÕLKIMINE	41
4.2.5 JOONEALUSTE MÄRKUSTE KASUTAMINE	51
4.2.6 KIRUMISE NING HÜÜATUSTE TÕLKIMINE	54
KOKKUVÕTE.....	59
KASUTATUD KIRJANDUS	62
SUMMARY	64

SISSEJUHATUS

Tõlkekirjandusel on Eesti kultuuriloos oluline roll, sest keelenormide arenguperioodil ilmus omakirjandust suhteliselt vähe ja selle lünga täitis tõlkekirjandus. Samuti on tõlkekirjandus olnud eestlastele ühendussillaks muu maailmaga. Mida väiksem on riik ja rahvas, seda rohkem avaldavad sellele rahvale mõju suuremad riigid. Eesti kultuuri ja kirjanduse arenemist on mõjutanud ka pikk Nõukogude okupatsiooni periood, kui loomulikule suurriikide mõjule lisandusid veel keelud ja piirangud.

Uurin oma magistritöös tõlkenihkeid John Steinbecki 1945. aastal ilmunud teose „Cannery Row“ kahe tõlke näitel deskriptiivse tõlketeaduse põhilistest seisukohtadest lähtudes. Romaani tegevus toimub Californias ühes ookeaniäärses linnakeses, kus peamiseks tegevusalaks on kalakonservide tootmine. Teoses on kajastatud töölisklassi elu 20. sajandi esimesel poolel. Romanist on 1982. aastal tehtud filmiversioon ning 1994. ja 2014. aastal ka teatrilavastus. Tõlked eesti keelde on tehtud 40 aastase vahega, esimene 1967. aastal ja teine 2007. aastal. Tartu Ülikooli semiootikaprofessor Peeter Toropi (2001) sõnul on tõlke iga 25–40 aastat ja tõlge vananeb originaalist erinevalt. Torop on öelnud:

“Tõlkimine on ilmselt ratsionaalsem tegevus: sellest puudub teatav psühholoogiline või sisemine terviklikkus või teadvuse tasakaal. Seda iseloomustab ratsionaalsem ümberkäimine keelega, mis teeb teksti vähem sidusaks ja ajale vastuvõtlikumaks. Igatahes on fakt, et tõlked vananevad, originaalid mitte.” (Torop 2001)

Tõlked vananevad ka seetõttu, et nii lähtekeel kui ka sihtkeel on pidevas arengus, aga areng on erinev. Sõnade tähendus võib laieneda, kitseneda, võtta aja jooksul positiivsema või negatiivsema värvingu. Kui aastakümnete eest andis teatud sõna või väljend autori mõtte tõlkes adekvaatselt edasi, siis ei pruugi see mõne kümnendi möödudes enam nii olla.

Tõlke esmane eesmärk on anda teavet lugejale, kes ei valda lähtekeelt. Loomulikult eeldatakse, et tõlge vastab sealjuures ka sihtkeele kirjakeele normidele. Ilukirjanduse tõlgete puhul ei ole lugeja esmaseks sooviks saada teavet, vaid nautida

lugu ja saada lugemiselamus. Seetõttu on ilukirjandust tõlkides tõlkija ülesanne veidi teistsugune. Tõlkija peab tõlkima nii, et sihtkeelne tekst vastaks sihtkeele keele- ja kultuurinormidele, kuid annaks võimalikult täpselt edasi autori mõtted ja tekitaks lugejas samasuguseid emotsioone nagu tekitab originaalteose lugemine.

Magisrtritöö esimeses osas tutvustan töö eesmärgi, uurimisküsimusi ja uurimismeetodit, teises osas annan ülevaate teoreetilisest raamistikust ja põhimõistetest deskriptiivse tõlketeaduse seisukohast lähtudes, kolmandas osas tutvustan lähemalt uuritavat materjali ning neljandas osas analüüsin tõlkenihkeid konkreetsete näidete abil ja lisan alapeatükkide lõppu ka järeldused.

1 MAGISTRITÖÖ EESMÄRK, UURIMISKÜSIMUSED JA UURIMISMEETOD

Töö eesmärk on välja selgitada, milliseid tõkelahendusi on erinevad tõlkijad kasutanud sama lähteteksti tõlkimisel juhtudel, kui sõnasõnaline tõlge pole võimalik, milliseid strateegiaid on nad kasutanud ning kuidas see mõjutab sihtteksti ladusust ja mõistetavust. Samuti püüan välja selgitada, kuidas on lahendatud kultuuriliselt laetud ja tõlkimatute väljendite edasiandmine sihtkeeles, millised tõlkestrateegiad ja tõlkenihked domineerivad ja mis võib olla valikuid mõjutanud (tõlkija taust, tõlkimise aeg, tõlkealased tõekspidamised).

Sageli ei ole võimalik sõnasõnaline tõlge, sest see ei annaks lähteteksti mõtet sihttekstis korrektselt edasi või ei oleks sihttekstis mugavalt ja sihttekstile omaselt loetav. Sel juhul toimuvad tõlkenihked. Võivad muutuda sõnaklassid, vaatenurk, kuid muutused võivad olla ka suuremad, näiteks kasutatakse sihtteksti kultuurilisele keskkonnale omasemat väljendit või fraasi, mis erineb lähteteksti omast suurel määral, kuid annab mõtte edasi paremini kui seda teeks sõnasõnaline või ka lahti seletav tõlge.

Tõlkeid on võimalik uurida mitmest lähtepunktist: võtta uurimise keskmesse lähtetekst, tõlkimise protsess ja tõlkija või sihtkeelne tekst. Mina võrdlen oma magisrtritöös sihtkeelseid tekste ehk tulemust võrdluses lähtetekstiga ning analüüsin, kuidas on sellise tulemuseni jõutud.

Oma magistritöö jaoks koostas paralleelkorpuse originaalteksti ja selle kahe tõlke baasil. Seejärel võrdlesin huvipakkuvaid tõlkelahendusi omavahel ja originaaltekstiga. Kui korpus on olemas, on võimalik täpsemalt erinevaid tõlkelahendusi analüüsida ja teha selle põhjal järeldusi. See meetod tugineb deskriptiivse tõlketeaduse teooria ühe esimese ja tuntuma väljaarendaja Gideon Toury seisukohale, et keskenduda tuleb eelkõige tõlgetele, mitte originaaltekstile. Toury käsitlemise järgi määrab tõlke funktsiooni ja olemuse sihtkultuur, kuhu tõlge on suunatud (Toury 1995: 24). Toury sõnul on tõlketekst alati lihtsustatum ja üldsõnalisem, kuid samas tuuakse sihtkeelde üle ka võõrapäraseid lausekonstruktsioone.

2 TEOREETILINE RAAMISTIK JA PÕHIMÕISTED

Tõlkimist hakati põhjalikumalt ja süstemaatiliselt uurima alles kahekümnenda sajandi keskel. Algselt keskenduti rohkem lähtetekstile ja uuringud olid pigem lingvistilised. Olid olemas preskriptiivsed tõlkenormid, mille järgi hinnati tõlke headust. Kõige olulisemaks peeti ekvivalentsust, pööramata kuigi palju tähelepanu sihtkeele keelekasutusele. Aja möödudes on uuringute rõhk kaldunud pigem sihttekstile ning sihtteksti ja lähteteksti suhtele. Samuti näevad tõlketeoreetikud aina enam tõlkimist laiemalt, pöörates tähelepanu lähte- ja sihtkultuurile, tõlkija isikule ning tõlkimise protsessile. (Toury 1995: 7) Reelika Saar on tabavalt öelnud, et „nii, nagu ollakse valdavalt nõus väitega, et ideaalset tõlget ei eksisteeri, võib tegelikult väita ka seda, et üht ja ideaalset tõlketeoreetilist lähenemist on pea võimatu leida. Erinevatest vaatenurkadest teadlik olemine ning seega ka erisuguste lähenemiste kombineerimine võib aga anda hoopis parema tulemuse, kui püüd iga hinna eest ühe teooria raamides püsida.“ (Saar 2012)

Termini „tõlketeadus“ võttis esimesena kasutusele James S. Holmes oma 1972. aasta ettekandes „The name and nature of translation studies“, tehes ettepaneku luua tõlkeuuringute jaoks eraldi distsipliin ning seda peetakse tõlkeuuringute kui teadusharu alguseks. Samas ettekandes esitas ta ka jaotuse eriala klassifitseerimiseks. Holmes püüdis tõlketeaduse akadeemiliselt kaardistada. Ta jagas selle kaheks haruks:

puhtaks (*pure*) ja rakenduslikuks (*applied*). Tõlketeaduse rakendusliku osa alla koondas ta tõlkijate koolituse, abivahendid ja tõlkekriitika. Puhas tõlketeadus jaotub Holmesi teooria järgi teoreetiliseks ja deskriptiivseks. Teoreetiline tõlketeadus jaguneb omakorda üldiseks ja osaliseks. Osalise tõlketeaduse all on välja toodud veel kuus alajaotust. Antud magistritöö seisukohast on olulisemad puhta tõlketeaduse deskriptiivse haru kolm alajaotust: tootekeskne (*product-oriented*), protsessikeskne (*process-oriented*) ja funktsioonikeskne (*function-oriented*). Tootekeskse ehk tekstile keskenduva alajaotuse raames püütakse kirjeldada juba olemasolevat tõlget. Protsessile keskenduv alajaotus tegeleb tõlkimise ajal ilmnevate mentaalsete protsessidega. Funktsioonikeskses jaotuses püütakse kirjeldada tõlke funktsiooni vastuvõtvas sotsiokultuurilises keskkonnas. (Baker 2004: 277) Deskriptiivse tõlketeaduse eesmärk on tegeleda olemasolevate tõlgete kirjeldamise ja võrdlemisega, andmata neile hinnanguid ning tegemata ettekirjutusi, milline tõlge peaks olema (Pym 2010: 65).

Deskriptiivse tõlketeaduse ehk kirjeldava tõlketeaduse termin võeti laiemalt kasutusele pärast tõlketeoreetik Gideon Toury teose „Descriptive translation studies and beyond“ ilmumist 1995. aastal.

Deskriptiivse tõlketeooria järgi on olemas kaks põhilist tõlkemeetodit – kodustav (*domesticated*) ja võõrapärasust säilitav (*foreignized*). Kodustava tõlke puhul tõlgitakse originaaltekst sihtkeele kultuurilisi väärtusi silmas pidades ning sel juhul eemaldab tõlkija kogu võõrapärasuse ning loob tuttavliku kergesti mõistetava teksti, mis on kohandatud sihtkeelele ja kultuurile. Võõrapärasust säilitav tõlge näeb aga lähteteksti ainsa objektiivse reaalsusena ning tõlke peamine eesmärk on originaalteksti idee nii täpselt kui võimalik ja ilma igasuguste selgituste või muutusteta edasi anda. Selline tõlge annab küll rohkem informatsiooni lähtekultuurist, kuid sihtkeele lugeja jaoks on teksti lugemine keerulisem. (Venuti 1995: 20) Enamasti ei ole siiski ükski tõlge ainult kodustav või ainult võõrapärasust säilitav. Kultuurispetsiifiliste elementide tõlkimisel peab tõlkija tegema valiku, kas tuua need võõrapärasena sihtteksti üle või mugandada, et sihtteksti lugejal oleks lihtsam lugeda. Nende tõlkevalikutega jätab tõlkija endast tõlkesse jälje.

Peter Newmark eristab kaheksat tõlkemeetodit ja on seadnud need skaalale, alustades kõige lähtetekstipõhisemast ja lõpetades kõige sihttekstipõhisemaga:

1) sõnasõnaline tõlge (*word-for-word translation*) – lähtekeele sõnajärg säilitatakse tõlkes, kultuurilised sõnad tõlgitakse täpselt, kontekstile ei pöörata tähelepanu;

2) täpne tõlge (*literal translation*) – lähtekeele grammatilised konstruktsioonid asendatakse sihtkeelde sobivamatega, kuid leksikaalsed sõnad tõlgitakse ka selle meetodi puhul kontekstist hoolimata täpselt;

3) originaaltruu tõlge (*faithful translation*) – järgitakse kontekstuaalset tähendust, arvestades samas sihtkeele grammatiliste piirangutega. Püütakse võimalikult tõetruult autori kavatsusi edasi anda. Kui lähtetekstis on keelenormidest erinevaid grammatilisi või leksikaalseid lahendusi, antakse ka need sihtkeele sobivate vahenditega edasi;

4) semantiline tõlge (*semantic translation*) – tähelepanu pööratakse rohkem lähteteksti esteetilisele väärtusele, vajadusel tehakse kopromisse tähenduse osas, et sihttekst oleks loomulikum ja vastaks sihtkeele normidele. Kultuurilised sõnad, mis ei ole tekstis väga olulised, võidakse asendada neutraalsemate või sihtkeeles funktsionaalsemate sõnadega;

5) kommunikatiivne tõlge (*communicative translation*) – lähteteksti sisu ja tonaalsust püütakse edasi anda sihtteksti lugeja jaoks kergesti vastuvõetava ja mõistetavana;

6) idiomaahtiline tõlge (*idiomatic translation*) – kasutatakse sihtkeele kõnekeelseid ja idiomaahtilisi väljendeid ka siis, kui neid lähtetekstis ei olnud, moonutades seeläbi sageli tähendusnüansse;

7) vaba tõlge (*free translation*) – originaalteksti sisu antakse sihtkeeles edasi selle vormi säilitamata, sageli parafraaseeritakse ja lisatakse tekstisiseseid täpsustusi;

8) adaptatsioon (*adaptation*) – põhirõhk on sihtkeelele, tekst kirjutatakse ümber, suur osa lähtekultuurist asendatakse sihtkultuuriga. (Newmark 1988: 45-47)

Tõlkenihked on tõlkimise protsessi käigus toimuvad muutused. Nihkeid esineb nii makro- kui ka mikrotasandil. Makrotasandi nihked puudutavad teost tervikuna,

mikrotasandi nihked konkreetseid tõlkelahendusi lause- või sõnatasandil. Viimased võivad olla nii leksikogrammatilised kui ka semantilised. Catford väidab, et tõlkenihke all mõistame me tõlgitava sõna või väljendi kõrvalekallet selle esmasest tähendusest ehk lahknevust lähte- ja sihtteksti vastavuses. (Catford 1978: 73) Ta julgustab tõlkijaid tõlkenihkeid kasutama, et leida lähteteksti loomulik tähenduslik ekvivalent, mis sobiks sihtteksti (Catford 1978: 76). Tõlkenihked toimuvad ka siis, kui tõlgitaval süntaktilisel üksusel puudub ametlik vaste sihtkeeles. Catford jagab nihked kahte tüüpi – tasandinihked ning kategoorianihked. Tasandinihe tähendab, et mingil lingvistilisel tasandil, eelkõige semantilisel tasandil, asuva lähtekeele üksuse tõlkevaste sihtkeeles ei väljenda lähtekeele mõtet selgelt. Kategoorianihked on kõrvalekalded formaalsest vastavusest. Need jagunevad struktuuri-, klassi-, üksuse- ja süsteemisesteks niheteks. Struktuurinihete puhul esinevad muutused lähte- ja sihtkeele grammatikas ja süntaksis. Klassinihete puhul liigub tõlgitav üksus sihtkeeles teise grammatilisse sõnaklassi, näiteks tõlgitakse tegusõna nimisõna abil. Üksusenihete käigus toimuvad muutused on stiililised. Sõnad võivad omandada või kaotada stiilivärvingu, murdekeel muutuda argikeeleks, ilukirjanduslik keel ametlikuks. Süsteemisestised nihked tekivad siis, kui lähtekeele mõiste on sihtkeeles küll olemas, kuid omandab tõlkes kõrvaltähenduse. (Catford 1978: 73) Catford (1978: 20) defineerib tõlke kui lähtekeeles oleva tekstimaterjali asendamise sihtkeele ekvivalentse tekstimaterjaliga. Fraasist „ekvivalentne tekstimaterjal” võib järeldada, et oluline on sihttekstis edasi anda samaväärne teave. Teisisõnu, tõlkija peab olema võimeline asendama lähteteksti teabe samaväärse teabega sihttekstis. Tõlke teise määratluse on esitanud Nida ja Taber (1969: 12), kes väidavad, et tõlkimine seisneb lähtekeele sõnumi lähima loomuliku vaste reprodutseerimises sihtkeelde, arvestades selle sisulist tähendust ja stiili, kuid jäädes truuks autori kavatsustele.

Nida ja Taber väidavad, et mõned tõlkeprotsessis levinumad tähenduse muutused on modifitseerivad, mis hõlmavad konkreetset ja üldisemat tähendust. Sellised nihked võivad toimuda mõlemas suunas – üldisemalt spetsiifilisemale või spetsiifilisemalt üldisemale. (Nida ja Taber 1969: 171) Sellised nihked tulenevad enamasti keelesüsteemide erinevusest. Erinevus võib olla nii sõnavara kui ka struktuuri vormis, sõnavara nihe põhjustab tähenduse muutuse. Sõnavara nihked põhjustavad sageli valetõlkeid. Struktuuri nihked aga tavaliselt algteksti tähendust ega sõnumit ei muuda.

Mina leian, et tõlkenihked võivad olla sageli positiivsed, sest need on vajalikud sisu ja mõtte täpsemaks edasiandmiseks. Kui tõlkija tunneb piisavalt hästi nii lähtekui ka sihtkeelt, saab ta tõlkenihete abil anda paremini edasi originaalteose autori mõtteid.

3 UURIMISMATERJALI TAUSTAINFO

John Steinbeck (1902–1968) oli USA kirjanik, kelle kirjanduslik pärand maailmale on mahukas ja mitmepalgeline. Eelmise sajandi teise poole alguses kerkis ta USA kõige olulisemaks kirjanikuks Ernest Hemingway ja William Faulkneri kõrval. 1940. aastal sai ta oma loomingu eest Pulitzeri preemia ja 1962. aastal Nobeli kirjandusauhinna. Tema teoseid on üsna palju tõlgitud ka eesti keelde. Kahe Steinbecki kõige kuulsama romaani tõlkeid „Vihakobarad“ ja „Me tusameele talv“ on arvustanud ja analüüsinud ka eesti kirjanduskriitikud. Steinbecki stiili iseloomustavad arvukad kujundlikult kasutatud verbid. Nende tõlkimisel on palju abi tõlkija heast keelevaistust ja oskusest kasutada sihtkeelele omaseid kõnekujundeid.

Teose „Cannery Row“ tegevus toimub Californias Monterey äärelinnas ookeani kaldal eelmise sajandi esimesel poolel, kui piirkonnas oli palju kalakonservitehaseid, mis töötlesid Monterey lahe sardiine, mida püüti väga suurel hulgal. Kuigi raamatu alguses on kirjas, et kõik tegelaskujud on autori väljamõeldis, peegeldab see siiski Steinbecki enda mälestusi tänavast ja inimestest, kellele see oli koduks. 1957. aastal muutis Monterey linnavalitsus tänavanime Ocean View Drive (Ookeanivaatega tee) ümber Cannery Row'ks (Karbitänav, sõnasõnalises tõlkes Konservivabrikute rida). (Shillinglaw 2007: 5) Raamatu põhitegelased on Doktor/tohter, kellel on bioloogilaboratoorium, Mack ja poisid, kes elavad üheskoos vanas lahoones omamata elus kõrgeid sihte ja lihtsalt elu nautides, Lee Chong, kes peab kohalikku poodi ning Dora, kes peab lõbumaja. Mack ja poisid imetlevad väga Doktorit/tohtrit ja otsustavad, et peaksid tema heaks midagi tegema. Arutluse tulemusena jõuavad nad otsusele, et kõige parem oleks tema auks pidu korraldada. Peo korraldamiseks on vaja raha, mida neil pole, ning nad asuvad otsima võimalusi, kuidas seda teenida. Sel õhtul, kui üllatuspidu laboratooriumis toimub, on

Doktor/tohter kaugemal välitöödel ning jõuab tagasi oodatust palju hiljem. Selleks ajaks on pidu juba läbi ning Doktor/tohter leiab eest sellest maha jäänud täieliku kaose. Mack ja poisid satuvad kohaliku rahva põlu alla ja ka Doktor/tohter ei suutu neisse enam hästi. Nad püüavad olukorda parandada, et tema silmis jälle heasse kirja saada, uurides Doralt, mida nad selleks teha võiksid. Dora soovitab neil korraldada uue peo, millest Doktor/tohter kindlasti osa saaks. Algab uuesti entusiastlik raha kogumine. Sellest peost võtab osa suurem osa kohalikust rahvast. Pidud õnnestub ja ka Doktor/tohter on rahul. Autor on kirjutanud teose pigem vaatlejana, ta ei anna tegelaste käitumisele ega tõekspidamistele hinnanguid. Susan Shillinglaw on kirjutanud raamatule sissejuhatuse, milles on põhjalikult tutvustatud ka teose saamislugu. Raamat ei ole tiheda sündmustikuga, see voolab rahulikult ilma lõpplahenduse või eesmärkide poole püüdemata. Enne teises maailmasõjas sõjakorrespondendina osalemist oli Steinbeck kirjutanud mitu ambitsioonikat raamatut. Pärast sõjamuserdusi tahtis ta kirjutada kergemaid ja helgemaid raamatuid. Raamatu kangelas, ühes tõlkes tohtri, teises Doktor, prototüübiks oli Steinbecki kauaaegne parim sõber merebioloog Edward F. Ricketts, kuid autor on lisanud tegelasele ka veidi iseendast. Raamatu ülesehitus on omapärane, tõepärane jutustus vaheldub fantaasiarikaste vahepeatükkidega, mis katkestavad jutustava põhisüžee ning nõuavad lugejalt pidevat ümberkohanemist. Lugeja peab nende vahel ise seosed looma, et neist saaks kunstiline tervik. Steinbecki selline lähenemine on taotluslik, ta kutsub lugejaid mõistma vaatekohtade paljusust. Teos on Steinbecki külluslikem väljendus inimese, looduse ja kunsti sõltuvusvahekorras. (Shillinglaw 2007: 5-20)

Varasema tõlke autor Harry Ingelman¹ (1925–1976) emigreerus Eestist sõja ajal oma viimasel kooliaastal. „Cannery Row“ tõlkis ta rohkem kui 20 aastat hiljem Austraalias elades. Ingelman on töötanud ajakirjanikuna ning tõlkinud raamatuid inglise ja soome keelest eesti keelde. Ta oli väliseestlaste kirjastuse „Orto“ esindaja Austraalias. „Cannery Row“ esmatõlge „Karbiküla“ anti välja Torontos „Orto“ kirjastuses 1967. aastal.

¹ Näidete juures viidatud kui HI.

Teise tõlke autor Kalevi Kvell² (1963–2016) oli loodusmatku korraldav ettevõtja ja tõlkija, kes elas Kesk-Eestis. Ta tõlkis inglise keelest peamiselt klassikalist kirjandust. Steinbecki romaani „Cannery Row“ Kalevi Kvelli tõlgitud versioon „Karbitänav“ anti välja 2007. aastal kirjastuses „Elmatar“.

„Cannery Row“ tõlkijad on väga erineva taustaga. Juba see võib olla paljude keeleliste valikute erinevuse põhjuseks ja seda põnevam on nende tõlkeid uurida. Lisaks tõlkijate kultuurilise tausta erinevusele on ka tõlgete erinev aeg määrava tähtsusega. Hasso Krull on tabavalt märkinud: „Tõlkija peaks alati taotlema oma emakeele väljendamist just sellisel kujul, nagu see õitseb ja pulbitseb praegu.” (Krull 2017). Krulli väljaöeldu valguses tekib muidugi küsimus, kas varasemas tõlkes on olnud võimalik tema seisukohast lähtuda, kuna teose tõlkimise ajaks oli tõlkija olnud juba paarkümmend aastat oma loomulikust keelekeskkonnast eemal ning tõenäoliselt ei arenenud tema keelekasutus edasi sel moel, nagu oleks arenenud Eestis elades ja töötades. Kuna tõlkimine, eriti ilukirjanduse tõlkimine, on väga loominguline tegevus, ei saa tõlkijalt kindlasti oodata teadlikku lähenemist kindlatele tõlkestrateegiatele, kuid tõlkeid analüüsid on võimalik määratleda, milliseid strateegiaid on rohkem eelistatud – eelkõige lähteteksti probleemsete kohtade juures, mis jäävad sihtteksti lugejatele kultuuriliselt kaugeks ja on seega keerulisemad mõista.

4 TÖLKENIHETE ANALÜÜS

Valides teost, mille põhjal tõlkeid analüüsida, haaras minu tähelepanu romaan „Cannery Row“ esmalt seetõttu, et erinevalt on tõlgitud juba teose pealkiri. Varasemas versioonis on see „Karbiküla“, hilisemas „Karbitänav“. Lähemal vaatlemisel selgus, et tõlgetes on palju erinevusi. Järgnevalt analüüsingi tõlgetes leiduvaid nihkeid esmalt makrotasandil ja seejärel mikrotasandil.

² Näidete juures viidatud kui KK.

4.1 TÕLKENIHKED MAKROTASANDIL

Harry Ingelmani 1967. aasta tõlkes on lisaks sissejuhatavale peatükile 24 peatükki, Kalevi Kveli 2007. aasta tõlkes 32 peatükki. Kveli tõlke alguses on sarnaselt originaalteosele olemas pühendus John Steinbecki parimale sõbrale Ed Rickettsile, Ingelmani tõlkes see puudub. Varasemas tõlkes on jäetud välja nii terveid peatükke kui ka pikki lõike peatükkide sees. Välja on jäetud terve üks tegevusliin, mis puudutab migrantidest töölisi. Paraku ei ole selle väljajätu tagamaid võimalik tuvastada.

Raamatul on põhitegevusliin ja sellele lisaks vahepeatügid. Osad neist vahepeatükkidest on ka Ingelmani tõlkes olemas, kuid osad on välja jäetud. Esimene pikema lõigu väljajätt on juba esimeses peatükis. Seal on tõlkimata jäetud seitse lauset, mis kirjeldavad kohaliku poe hiinlasest omaniku äritegevuse põhimõtteid. Järgmisena on tõlkest välja jäetud terve neljas peatükk, milles on juttu igal õhtul videvikutunnil ookeani äärde kaduvast hiinlasest, kes alles varahommikul uuesti välja ilmub. Kuuendas peatükis on välja jäetud kuus lauset, mis kirjeldavad mõõnaaegset ookeanipõhja. Edasi on tõlkest välja jäetud kaheteistkümnes peatükk, satiiriline lugu palsameerijast, kes viskas palsameeritavate inimeste sisikonnad jõekääru, kust üks väike poiss ja tema koer kuulsa kirjamehe soolikad ja mao leidsid, misjärel kohalik rahvas palsameerija üle kohut mõistis. Välja on jäetud ka neljateistkümnes peatükk, milles kirjeldatakse idüllilist varahommikut ja on juttu peolt tulnud neidude ja sõdurpoiste jalutuskäigust randa. Edasi on tõlkest välja jäetud kuuteistkümnes peatükk vaatamata sellele, et tegemist ei ole mitte vahepeatükiga, vaid põhitegevusliiniga. Selles peatükis on juttu piirkonda tabanud gripiepideemiast, mis mõjus kõigile rängalt ja millega oli keeruline toime tulla. Seitsmeteistkümnendast peatükist on välja jäetud pikk lõik, mis kirjeldab Holmani kaubamaja palgatud lipuvar dauiskurit, kes püüab maailmarekordit purustada. Üheksateistkümnendas peatükis on sellest lipuvar dauiskurist pikemalt juttu ja ka selle peatüki on Ingelman tõlkest välja jätnud. Veel on tõlkest välja jäetud kahekümne neljas peatükk, mis räägib lihtsameelsest proua Talbotist, kellele meeldib pidusid korraldada ja kes ümberkaudsete kassidega koduaias teepidusid peab, ning tema pidevalt masendunud

abikaasast. Järgmisena on välja jäetud kahekümne kuues peatükk, milles kohalikud poisikesed mängivad ja omavahel kraaklevad. Viimasena on tõlkest välja jäetud kolmekümne esimene peatükk, milles on juttu uurikust, kes on poe kõrval tühjal krundil endale ideaalse elupaiga leidnud ja pingutab, et sinna kodu rajada, kuid avastab lõpuks, et ümbruses pole ühtegi emast uurikut, ning peab viimaks kolima mitu kvartalit edasi, kuigi seal pannakse õhtuti aedadesse lõksud välja.

Kokkuvõttes on Ingelmani tõlkest jäetud välja kaheksa peatükki, mille sisu seitsme peatüki puhul ei haaku põhisüžeeaga ega sega selle mõistmist, kuid lugeja jääb ilma vahepeatükkide kohaliku elu ja ajastu killukestest, mis aitaksid kogu raamatut ning selle tegelasi paremini mõista. Üks välja jäetud peatükk räägib siiski ka põhitegelastest, avades sügavamalt nende iseloomuomadusi ja aidates lugejal nende käitumisviise paremini mõista. Kuna migrantidest töölisi puudutavad peatükid on välja jäetud, on Ingelman jätnud välja neid puudutavad lõigud ka teistest peatükkidest. Väljajätmise põhjust on raske oletada, võimalik, et see on Ingelmani enda subjektiivne eelistus, kuid võibolla on nende taga hoopis kirjastaja nõuded.

Kvelli tõlge on terviklik. See on hea näide, miks on vaja uuesti tõlkida, mitte lihtsalt varasemat tõlget kaasajastada, sest nii läheks aina rohkem teose originaalist kaduma. Kalevi Kvelli tõlkele on lisatud üsna pikk ja ülevaatlik sissejuhatus, mille on kirjutanud San Jose ülikooli professor Susan Shillinglaw, kes on aastaid Steinbecki uuringute keskust juhtinud. Kvelli tõlkesse on lisatud ka mõned joonealused märkused, mida analüüsin mikrotasandil.

4.2 TÕLKENIHKED MIKROTASANDIL

Tõlkeid mikrotasandil uurides selgus, et vähe on lauseid, mis on tõlgitud identselt või väga sarnaselt. Ingelmani tõlkes võib tajuda, et tõlge on tehtud üle viiekümne aasta tagasi. Keelekasutus on veidi vananenud ja võib täheldada, et lauseehitus on paljudes kohtades originaalist otse üle võetud. Samas on Ingelman käinud originaaltekstiga üsna vabalt ringi ning paljud pikad laused tõlkinud lühikese kokkuvõtte ja originaalteksti üldistades. Kvell on pööranud rohkem tähelepanu sihtkeele keelekasutusele, aga tõlge on põhjalikum ja peaaegu kõik laused on tõlgitud

täielikult. Tõlkijad on kasutanud paljude näidete puhul erinevaid tõlkemeetodeid ja ka nihked on erinevad, mistõttu ei olnud võimalik näiteid ainult tõlkemeetodite või tõlkenihete kategooriate järgi grupeerida. Analüüsin eraldi modifitseerivaid tõlkenihkeid, semantilisi tõlkenihkeid ja kultuurilisi tõlkenihkeid. Eraldi alljaotustena olen välja toonud nimede ja nimetuste tõlkelahendused, joonealuste märkuste kasutamise ning hüüatuste ja kirumise tõlkelahendused. Loomulikult on osades lausetes ka mitu erinevat nihet. Paigutasin näited gruppidesse selle järgi, millised nihked tundusid mulle olulisemad. Kuna näiteid oli väga palju, valisin oma magistritöösse neist silmatorkavamad.

4.2.1 MODIFITSEERIVAD TÕLKENIHKED

Modifitseerivad ehk kategoorianihked jagunevad struktuuri-, klassi-, üksuse- ja süsteemisesteks niheteks. Järgnevatel näidetes esinevad kas ühes või mõlemas tõlkes sellised nihked.

(1) This is no fly-by-night cheap dip-joint but a sturdy, virtuous club, built, maintained, and disciplined by Dora who, madam and girl for fifty years, has through the exercise of special gifts of tact and honesty, charity and a certain realism, made herself respected by the intelligent, the learned, and the kind. (lk 16)

<p>(1a) See pole sugugi mingi odav punker, vaid <u>soliidne</u> klubi, milles korda peab Dora, viiekümneaastase kogemusega maadam ja lõbunaine, kes oma <u>korraarmastuse</u> ja aususega, <u>heategevuse toetamise</u> ja realismiga on pannud intelligentsed, haritud ja head teda austama. (HI, lk 21)</p>	<p>(1b) <u>See pole mingi punker, kust öösel korraks läbi silgata, vaid igati tubli, kombeline klubi. Ehitajaks, käimavedajaks ja korraloojaks oli Dora, viiekümneaastane tüdruk või mammi, kes oma erilise taktitunde, ausa loomu, kristliku armu ja reaalsustajuga on pälvinud intelligentsete, õpetatud ja heade inimeste austuse.</u> (KK, lk 31)</p>
---	---

Mõlemas tõlkes on toimunud struktuurinihe ja muutunud lauseehitus. KK tõlkes on toimunud klassinihe, mille käigus on nimisõnad muutunud omadussõnadeks: „on pälvinud intelligentsete, õpetatud ja heade inimeste austuse“. Lisaks on mõlemas

tõlkes toimunud mitu üksusenihet. HI on jätnud tõlkimata väljendi „*fly-by-night*“, kuid see väljajätt ei mõjuta kuigivõrd sihtteksti. „Soliidne klubi“ sobitub küll konteksti, kuid jätab välja autori veidi iroonilise „*virtuous club*“, mis on ilmselt originaaltekstis taotluslik. KK on tõlkinud selle „kombeliseks“, mis annab autori mõtte paremini edasi. KK on tõlkinud otse „ehitajaks, käimavedajaks ja korraloojaks oli Dora“. Eesti keele kontekstis kõlab see kohmakalt ja siin on HI teinud minu arust kohase väljajätku, tõlkides fraasi lihtsalt „milles korda peab Dora“. KK tõlkes on esindatud ka süsteemisisene nihe, kuna ta on valinud fraasi „*madam and girl*“ vasteks „tüdruk või mammi“, mis ei sobi kuidagi konteksti, sest kirjeldatakse lõbumaja perenaist. Huvitav on, et sõna „*charity*“ on varasemas tõlkes tõlgitud heategevuseks, hilisemas aga kristlikuks armuks, mis on nüüdseks vananenud tähendus. KK tõlkes on tekkinud ka semantiline nihe, sest originaaltekstis, nagu ka HI tõlkes, on Doral viiskümmend aastat kogemust, mitte ta ei ole viiekümne aastane. HI on tõlkinud „*special gift of tact*“ korraarmastuseks, mis on samuti semantiline nihe.

(2) A wave breaks over the barrier, and churns the glassy water for a moment and mixes bubbles into the pool, and then it clears and is tranquil and lovely and murderous again. (lk 27)

(2a) <u>Vahest harva</u> tuleb mõni laine, vesi on hetkeks nagu <u>koorelahutajas</u> , aga siis kõik on jälle vaikne ja selgib. (HI, lk 31)	(2b) Üks laine viskub üle barjääri, lööb <u>abajaks</u> klaasja vee korraks loksuma, segades sellesse mullikesi, seejärel selgineb vesi taas, muutub vaikseks ja <u>imearmsaks ning mõrvaohtraks</u> . (KK, lk 41)
--	--

HI on lisanud tõlkesse „vahest harva“, jätnud välja „*over the barrier*“ ja „*into the pool*“ ning kasutanud kodustavat võrdlust „nagu koorelahutajas“, muutes sellega lause struktuuri ja sõnaklasse. Fraasi „*mixes bubbles into the pool*“ on HI jätnud tõlkimata, nagu ka fraasi „*lovely and murderous*“. Sõna „*pool*“ otsetõlge on lomp, loik või bassein. KK on tõlkinud selle abajaks, mis on üksusenihe. Sõna „*lovely*“ on KK muutnud rõhutatult „imearmsaks“, sõna „*murderous*“ on ta tõlkinud „mõrvaohtraks“. Mõlema sõna puhul on tegemist süsteemisisese nihkega, sest antud kontekstis muutub nende sõnade tähendusvarjund.

(3) *“He’d like a dame,” said Hughie.*

“He’s got three four dames,” said Jones.

“You can always tell — when he pulls them front curtains closed and when he plays that kind of church music on the phonograph.” (lk 38)

<p>(3a) "Talle meeldiks mõni <u>lehtsaba</u>," ütles Hughie.</p> <p>"Tal on <u>kolm või neligi plikat</u>," ütles Jones.</p> <p>"Seda võib alati teada – kui ta kardinat ette tõmbab ja grammofonil <u>seda kirikusorti</u> muusikat mängib." (HI, lk 46)</p>	<p>(3b) "Ta <u>sooviks</u> mõnd daami," <u>arvas</u> Hughie.</p> <p>"Tal on juba kolm <u>või</u> neli daami," <u>teadis</u> Jones.</p> <p>"See on ju alati <u>näha</u>, <u>kui</u> ta <u>neid murrab</u> – siis on <u>tänavapoolsed</u> kardinat ees ja grammofon mängib <u>mingit</u> kirikumuusikat." (KK, lk 49)</p>
---	---

HI tõlkes on toimunud süsteeminihe, sest ta on tõlkinud viisaka ja lugupidava „*a dame*“ ühel korral lehtsabaks, teisel plikaks, mis lisab veidi halvustava noodi. Võimalik, et need valikud on tehtud teadlikult, et rõhutada meestekamba madalat keelekasutust. Mõlemad tõlkijad on lisanud originaaltekstist puuduva sidesõna „või“, mida võib pidada struktuurinihkeks, HI on lisanud sõnalõpu liitega rõhku: „neligi“, mis on üksusenihe. Selle näite viimase lause puhul tundub, et HI on sõna „*pull*“ seostanud kardinat, mitte seksuaalsuhet tähistava slängisõnaga ja seega on tema tõlkesse tekkinud ka klassinihe, kuna ta on fraasisiseselt sõnu valesti tõlgendanud. KK on toonud madala keelekasutuse sisse fraasiga „kui ta neid murrab“.

(4) *The valuable things were books and records, surgical instruments and optical glass and such things that a practical working burglar wouldn’t look at twice. (lk 107)*

<p>(4a) Väärtuslikud asjad olid raamatud ja heliplaadid, instrumendid ja optiline klaas ja muud sellised, millele <u>praktiline</u> <u>murdvaras</u> teist korda ei vaatakski. (HI, lk 126)</p>	<p>(4b) Väärtuslikeks esemeteks olid raamatud, plaadid, kirurgiriistad, <u>optika</u> ja muu taoline, millele <u>asjaliku</u> <u>tegev</u><u>murdvarga</u> <u>pilk</u> <u>pidama</u> <u>ei jääks</u>. (KK, lk 106)</p>
---	--

HI on üldistanud, jättes välja instrumentide täiendi „*surgical*“, KK on „*optical glass*“ tõlkinud lihtsalt optikaks, kuigi autor on silmas pidanud laboritarvikuid. Mõlemal juhul on tegemist üksusenihkega, mis laiendab tähendust. Fraas „*a practical working burglar*“ on mõlemal tõlkijal tõlgitud peaaegu sõnasõnalt, kuid tõlketekstis

on see sihtkultuuri jaoks kohmakas sõnakasutus, mis tekitab süsteemisisese nihke. KK on lause lõpus sihtkultuurile omast fraasi „pilk pidama ei jääks“ kasutades veel ühe üksusenihte, kuigi ka originaalteksti otsetõlge „teist korda ei vaataks“ on sihtkultuuri lugejale samavõrra läbipaistev.

(5) *Eddie planted morning glories to run over the door and Hazel acquired some rather rare fuchsia bushes planted in five-gallon cans which made the entrance formal and a little cluttered. (lk 36)*

(5a) Eddie istutas <u>väänkasvud</u> üle ukse ronima ja Hazel hankis paar fuksiat, mis pottidesse istutati ja mis muutsid ukseesise <u>formaalseks</u> ja veidi <u>keeruliseks</u> . (HI, lk 43)	(5b) Eddie istutas lehtertappe, et need ukse kohale roniksid ning Hazel soetas mõned õige haruldased fuksiapõõsad, mis kasvasid viiegallonilistes pottides – see <u>tõi palee sissepääsu esile</u> ja veidi ka risustas seda. (KK, lk 48)
--	---

HI tõlkes on üldistav üksusenihe, kuna ta on tõlkinud „*morning glories*“ väänkasvudeks, ta on fraasi „*some rather rare fuchsia bushes*“ tõlkinud parafraaseerides ja üldistades „paar fuksiat“. Sõna „*formal*“ on HI võõrapäraselt originaaltekstist üle võtnud ja sõna „*cluttered*“ tõlkinud „keeruliseks“, tekitades sellega süsteemisisese nihke. KK on kasutanud eesti keelele omasemat fraasi „tõi esile“ ja lisanud täpsustava sõna „palee“, mida võib pidada stiililiseks üksusenihteks.

(6) *Below the boiler on the hill there were numbers of large pipes also abandoned by the Hediondo. (lk 42)*

(6a) Katla <u>üumber</u> oli hulk suuri torusid, ka Hediondost välja visatud. (HI, lk52)	(6b) Katlast <u>allpool</u> oli hulk suuri <u>torujuhtmeid</u> , <u>mis olid</u> samuti Hediondost välja visatud. (KK, lk 53)
--	---

KK tõlkes on struktuurinihe, kuna ta on lisanud lausesse „mis olid“, muutes lause eesti keele reeglitele vastavaks, kuid autori katkendlik stiil läheb sellega kaduma. HI on sõna „*below*“ asendanud sõnaga „üumber“ ja jätnud välja „*on the hill*“, tekitades nii üksusenihte. KK on parafraaseerinud, kasutades sõna „allpool“, mis annab autori kujutluspildi mäekünkal olevast katlast siiski edasi, kuid on samuti üksusenihe. KK on tõlkinud sõna „*pipe*“ torujuhtmeks, mis tekitab kujutluspildi pikast elastset

materjalist torustikust. See on süsteemisisene nihe. Raamatus on tegu lihtsalt suurte roostes metalltorudega.

(7) *Gay found there was plenty of reverse and he knew everything was all right. (lk 56)*

(7a) Gay leidis, et <u>tagasikäigu rehv oli veel üsna hea</u> ja ta teadis, et kõik oli korras. (HI, lk 72)	(7b) Gay leidis, et <u>tagurpidikäik on küllalt hea</u> ja teadis, et kõik on <u>seega kõige paremas korras</u> . (KK, lk 64)
---	---

Mõlema tõlke puhul on toimunud klassinihe, sest otsetõlge ei annaks sihtkeeles teavet adekvaatselt edasi. Fraasi „*was plenty of reverse*“ sõnasõnaline tõlge oleks „oli küllalt tagurpidist/tagurdust“, mis eesti keeles oleks arusaamatu, seega oli antud näite puhul modifitseerimine möödapääsmatu. HI on kasutanud tolle aja autode käigurihmade või -lintide kohta sõna rehv, mis on tänapäevases keelekasutuses veidi eksitav, tekitades sellega süsteemisisese nihke. KK on lisanud tõlkesse võimenduse „kõik on seega kõige paremas korras“, mis on üksusenihe.

(8) *“Jesus,” said Mack afterwards talking to the boys. “It was just as simple as that. Now there is one hell of a woman. No wonder she got to be a madam. There is one hell of a woman.” (lk 129)*

(8a) " <u>Oh</u> ," ütles Mack hiljem poistega rääkides, „niisama lihtne see oligi. On vast üks <u>kuradi</u> naine. Pole ime, et ta maadam on. On vast <u>kuradi</u> naine." (HI, lk 155)	(8b) " <u>Jeerum</u> ," <u>kiitis</u> Mack pärast poistele, „nii lihtne see ongi. On see vast naine. <u>Igatahes tõeline daam</u> . No on see vast naine." (KK, lk 124)
--	---

KK tõlkes on grammatiline struktuurinihe „poistele“. HI on sõna „*Jesus*“ asendanud lihtsalt hüüatusega „oh“, muutes stiilivärvingut, KK on valinud tõlkevasteks „*Jeerum*“. HI on tõlkinud „*one hell of a woman*“ „üks kuradi naine“, järgides üsna täpselt originaali. KK on vandesõna asendanud rõhutava sõnaga „vast“, tekitades üksusenihe. KK tõlkes „*igatahes tõeline daam*“ on tekkinud semantiline nihe. Originaalis on selle tunnustava lausega silmas peetud just Dora elukutset, mitte tema isikut.

(9) Cannery Row in Monterey in California is a poem, a stink, a grating noise, a quality of light, a tone, a habit, a nostalgia, a dream. (lk 5)

(9a) Karbiküla Kalifornias, Monterey <u>äärelinn</u> , on poeem ja hais, kära ja <u>päikesevalgus</u> , <u>hääletoon</u> ja harjumus, <u>halemeelne kojuigatsus</u> ja <u>õnnis</u> unistus (HI, lk 5)	(9b) Karbitänav Montereys Californias <u>tähendab</u> poeesiat, lehka, <u>riginat-raginat</u> , erilist valgust, <u>värvinguid</u> , <u>eluviisi</u> , nostalgiat, <u>unelmaid</u> (KK, lk 21)
--	--

HI on tõlkinud lause üsna sõnasõnalt, kuid kasutanud üksusenihet, lisades täpsustuse „äärelinn“, kuigi originaalteoses seda ei ole. KK on kasutanud isikustamist ja asendanud sõna „on“ sõnaga „tähendab“, muutes sellega ka lause vormi, mis on struktuurinihe. HI tõlkes on „a grating noise“ tõlgitud lihtsalt „käraks“, mis annab autori mõtte edasi ja on eesti keeles arusaadavam kui oleks „krigisev müra“. KK on asendanud selle „riginat-raginat“, mis pole küll otsetõlge, kuid annab samuti autori mõtte värvikalt edasi. Väljendiga „a quality of light“ ei ole autor tõenäoliselt pidanud silmas „päikesevalgust“, nagu on HI tõlkes, vaid pigem „erilist valgust“, nagu on tõlkinud KK. Väljendil „a tone“ võib olla erinevaid tõlgendusi, HI on tõlkinud selle „hääletooniks“, KK „värvinguteks“. Kõik need kirjeldavad tõlkevalikud kuuluvad üksusenihetega alla.

(10) Cannery Row is the gathered and scattered, tin and iron and rust and splintered wood, chipped pavement and weedy lots and junk heaps, sardine canneries of corrugated iron, honky tonks, restaurants and whore houses, and little crowded groceries, and laboratories and flophouses. (lk 5)

(10a) <u>Keegi</u> oli kunagi kühveldanud kokku hunniku roostetanud plekki ja <u>torujuppe</u> , restorane ja lõbumajasid, väikesi poode, <u>majahurtsikuid</u> ja laboratooriume, hajutanud selle hunniku siia ja tulemus – Karbiküla. (HI, lk 5)	(10b) Karbitänav <u>tähendab</u> kokku kogutud ning laiali pillutatud roostetatavat plekki ja rauda, puuprahti, kivisillutist, umbrohtunud maalappe, kolihunnikuid, laineplekiga ülelöödud sardiinikonservivabrikuid, baare, restorane ja lõbumaju ning väikesi puupüsti täis vürtspoode, laboratooriume ja üürimaju. (KK, lk21)
--	--

KK on sarnaselt originaallausele kasutanud samasugust struktuurinihet nagu kasutas eelnevas lauses, HI on lause isikustanud, muutnud lause süntaksit, lisanud

sõna „torujuppe“ ja jätnud tõlkimata „splintered wood, chipped pavement and weedy lots and junk heaps, sardine canneries of corrugated iron, honky tonks“, tõlkimata on jäetud ka väikesi poode iseloomustav sõna „crowded“. „Flophouse“ on tõlgitud üldistavalt majahurtsikuks. HI tõlkes on seega tegemist nii struktuurinihke kui ka üksusenihetega.

(11) Horace wet his lips with his tongue, a good job from corner to corner.

(lk 9)

(11a) Horace niisutas keelega huuli, <u>tegi hea töö suunurgast suunurka</u> . (HI, lk 12)	(11b) Horace niisutas keelega huuli, <u>keel liikus hoolega ühest suunurgast teise</u> . (KK, lk 24)
--	--

HI on tõlkinud sõnasõnaliselt, fraas kõlab eesti keeles veidi kohmakalt, seda võib pidada süsteemisiseseks nihkeks. KK on fraasi veidi modifitseerinud ning eesti keele reeglitele lähemale toonud, kasutades üksusenihet.

(12) He lived in a world of wonders, of excitement. (lk 26)

(12a) Ta elas imede ja <u>erutuste</u> maailmas. (HI, lk 30)	(12b) Ta elas <u>oma</u> imelises <u>rahutus</u> maailmas. (KK, lk 39)
--	--

HI on tõlkinud sõna „excitement“ erutuseks, KK rahutuks. KK tõlkes on muutunud sõnaklass ja nimisõnadest on saanud omadussõnad. Doktor oli loodusteadlane ja autor viitab tema huvitavale elukutsele, seega on mõlemad tõlkijad lause tähendust pisut muutnud. KK on lisanud rõhutava sõna „oma“, tekitades üksusenihke.

(13) Its inhabitants are, as the man once said, “whores, pimps, gamblers, and sons of bitches,” by which he meant Everybody. (lk 5)

(13a) Selle elanikud on, nagu üks mees kord lausub, hoorad, kupeldajad, <u>sulid ja pätid</u> , ja nende hulka ta paigutas kõik sealsed elanikud. (HI, lk 5)	(13b) Selle elanikud on, nagu keegi mees kord ütles, "hoorad, kupeldajad, õnnemängijad ja litapojad" – ta mõtles kohe kõiki. (KK, lk 21)
--	--

HI tõlkes on üldistav üksusenihe, sest „sulid ja pätid“ hõlmavad enamat kui lähtetekstis on öeldud, originaalteksti suure algustähega rõhutatud „Everybody“ on

jäänud rõhutamata, mida võib samuti pidada üksuseniheks. KK on tõlkinud lause väga originaalilähedaselt ja rõhutamiseks lisanud sõna „kohe“, kuid kasutanud mõttekriipsu ja muutnud seeläbi lause struktuuri.

(14) Then cannery whistles scream and all over the town men and women scramble into their clothes and come running down to the Row to go to work. (lk 5)

<p>(14a) Siis vabrikute viled huilgavad ja <u>kogu linn kiirustab voodist välja</u>, riided selga ja tõttab Karbiküla poole. (HI, lk 6)</p>	<p>(14b) Siis kriiskavad konservivabrikute viled ning kogu linna mehed ja naised <u>kargavad riietesse</u> ja tõttavad jooksujalu alla Karbitänavale tööle. (KK, lk 21)</p>
---	---

HI on tõlkinud üldistavalt „cannery“ vabrikuks ja „all over the town men and women“ kogu linnaks, ning jätnud välja „to go to work“, tekitades nende valikutega üksuseniheks. KK on kasutanud väljendit „kargavad riietesse“, mis tekitab lugejale visuaalse pildi ärevast ruttamisest ja sulandub eesti keelde paremini kui sulanduks otsetõlge rüselema või rabelema.

(15) The canneries rumble and rattle and squeak until the last fish is cleaned and cut and cooked and canned and then the whistles scream again and the dripping, smelly, tired Wops and Chinamen and Polaks, men and women, straggle out and droop their ways up the hill into the town and Cannery Row becomes itself again — quiet and magical. (lk 6)

<p>(15a) <u>Siis</u> konservivabrikud ragisevad ja pragisevad ja kääksuvad kuni iga viimane kala on puhastatud ja keedetud ja <u>karbis</u>, ja siis viled puhuvad jälle, mehed ja naised valguvad välja vabrikuist, hajuvad üle linna ja Karbiküla muutub jälle iseendaks – vaikseks ja <u>nõiduslikuks</u>. (HI, lk 6)</p>	<p>(15b) Konservivabrikud kõmisevad, lõgisevad ja krigisevad, kuni viimne kui üks kala saab <u>rapitud</u> ja lõigatud ja <u>kuumutatud</u> ja <u>karpidesse laotud</u> ning jällegi kriiskavad viled ja tilkuvad, <u>vängelõhnalised</u>, väsinud <u>makaroonid</u>, hiinlased, poolakad, nii mehed kui naised, hajuvad laiali ning kõmbivad üles linna, Karbitänav muutub aga jälle iseendaks, vaikseks ja <u>lummavaks</u>. (KK, lk 21)</p>
--	--

HI on lisanud lause algusesse sõna „siis“, „cleaned and cut“ on tõlgitud lihtsalt puhastamiseks, „canned“, mille otsetõlge oleks „konserveeritud“, on tõlgitud

„karbis“. Lausest on välja jäetud „*the dripping, smelly, tired Wops and Chinamen and Polaks*“, samuti on jäetud välja „*up the hill*“. Sõna „*magical*“ on HI tõlkinud nõiduslikuks. KK on tõlkinud väga originaalilähedaselt, sõna „*cleaned*“ on ta asendanud eesti keeles sobiva sõnaga „rapitud“, „*cooked*“ otsetõlke asemel valinud „kuumutatud“ ja „*canned*“ asemel „karpidesse laotud“. Sõna „*smelly*“ otsetõlge võiks olla „haisev“ või „lõhnav“, KK on tõlkinud „vängelõhnalised“, andes autori mõtte värvikalt edasi. „*Wops*“ on halvustav väljend itaallaste kohta, selle on KK tõlkinud samas registris „makaroonid“. Sõna „*magical*“ on KK tõlkinud lummavaks. Kõik selle näite muutused on üksusenihtked.

(16) Mack plunged into his thesis. (lk 48)

(16a) Mack <u>võttis härjal sarvist</u> . (HI, lk 61)	(16b) Mack <u>haaras härjal sarvist</u> . (KK, lk 58)
---	---

Mõlemad tõlkijad on kasutanud sihtkultuuri sama idioomi, kuigi originaaltekstis ei ole idiomaatilist väljendit kasutatud. Siiski annab see sisu täpselt edasi. Tegemist on modifitseeriva stiilinihtkega, mis kuulub üksusenihtete kategooriasse.

Toodud modifitseerivate tõlkenihete näidete põhjal võib järeldada, et Kveli tõlge on lähtetekstipõhine ja ta kasutab meetoditena peamiselt täpset tõlget ja originaaltruud tõlget. Kvell on püüdnud tõlkida ära kõik tõlkeühikud võimalikult originaaltekstile sarnaselt. Samas on ta teinud struktuurimuudatusi, et lausekonstruktsioonid sihtkeelde paremini kohanduksid, kuid selle käigus läheb pisut kaotsi originaalteose autori katkendlik stiil. Ingelmani tõlge on nende näidete puhul samuti lähtetekstipõhine, lisaks täpsele tõlkele ja originaaltruule tõlkele on ta kasutanud ka sõnasõnalist tõlget ja kommunikatiivset tõlget. Sõnasõnalise tõlke puhul on autori katkendlik stiil kõige paremini säilinud, kuid sihttekst ei anna sisu täies ulatuses edasi. Seega on mõõdukas modifitseerimine omal kohal, et sihttekst oleks lugejale kergemini vastuvõetav ja mõistetav. Ingelman kasutab meetodina ka üldistamist, jättes sõnade juurest täiendeid ära või kasutades tõlkevastena üldisema tähendusega sõna. Mõlema tõlkija tõlgetes oli väga palju üksusenihtkeid, struktuurinihtkeid ja süsteeminihtkeid oli vähem, klassinihtkeid peaaegu polnud. Üksusenihtked olid peamiselt sõna tasandil, harvemini pikemate fraaside tasandil.

4.2.2 SEMANTILISED TÖLKENIHKED

Sõnavara nihked tõlgetes tekitavad sageli valetõlkeid või raskendavad teksti mõistmist. Samas vahel tekitab tähendusnihkeid just sõnasõnaline tõlge. Tõlkija eesmärk peaks olema leida sobiv tasakaal, et säilitada nii sisuline kui vormiline ekvivalentsus originaalteosega. Semantilised tõlkenihked on harva tõlkija teadlik valik, pigem tekivad need lähteteksti vääriti tõlgendamisest või liigsest püüdest lähteteksti sõnadest kinni hoida.

(17) Mack said reprovngly to Hughie, "Just because he doesn't run no dame naked through the streets in the daytime, you think Doc's celebrate."

"What's celebrate?" Eddie asked.

"That's when you can't get no dame," said Mack.

"I thought it was a kind of a party," said Jones. (lk 38)

<p>(17a) Mack ütles Hughiele noomivalt: "Lihtsalt sellepärast, et tohter oma <u>lehtsabasid</u> alasti mööda tänavat ei jookсутa, sa arvad, et ta on <u>tsellofaan</u>."</p> <p>"Mis <u>tsellofaan</u> on?" küsis Eddie.</p> <p>"See on, et ei tohi naisterahvaga mässata."</p> <p>"Mina mõtlesin, et <u>sellest tehakse klaaskarpe</u>," ütles Jones. (HI, lk 46)</p>	<p>(17b) Mack <u>pöördus</u> noomivalt Hughie poole: "Ega sellepärast, et Doktor alasti <u>naisi</u> tänaval ei <u>kõnnita</u>, <u>ei maksa sul veel mõelda</u>, et ta vaid <u>pühitseb</u>."</p> <p>"Mis see <u>pühitseb</u> tähendab?" päris Eddie.</p> <p>"See on siis, kui sa <u>endale daami ei leia</u>," seletas Mack.</p> <p>"Mina arvasin, et pühitsemine on üks <u>peo paneku liike</u>," <u>imestas</u> Jones. (KK, lk 50)</p>
--	---

Steinbeck on kasutanud originaaltekstis sõnamängu ja valinud sõna „celebrate“ sarnase kõla tõttu sõnaga „celibacy“. Sõnamängu on alati keeruline tõlkida, HI on valinud samuti veidi sarnase kõlaga võõrapärase sõna „tsellofaan“, ning ka hilisemas lauses asendanud originaalteksti loogilisema fraasiga. KK on valinud sõna „celebrate“ alternatiivse vaste „pühitsema“, mis andis talle võimaluse sõnamängu lõpp tõlkida otsetõlkes. Fraasi „can't get no dame“ on KK tõlkinud „endale daami ei leia“, mis tekitab semantilise nihke.

Mõlemad tõlkijad on jätnud tõlkest välja fraasi „*in the daytime*“, mis on üksusenihe. KK on lisanud tõlkesse verbi „pöördus“ ja fraasi „*you think*“ asendanud fraasiga „ei maksa sul veel mõelda“, muutes sellega sihtteksti struktuuri.

(18) *Indeed, if you could can sardines with ledgers, the owners would have been very happy. (lk 55)*

(18a) Jah, kui sardiine oleks võinud karpidesse saada <u>kahe puupulgaga</u> , <u>seda oleks tehtud</u> ja omanikud oleksid väga õnnelikud olnud. (HI, lk 70)	(18b) Eriti rõõmustaksid omanikud siis, kui sardiine annaks <u>pearaamatu abil</u> karpidesse panna. (KK, lk 63)
---	--

HI on ilmselt teinud teadliku semantilise nihke, et asendada sõna „*ledgers*“ tema arvates sobivama vastega „kahe puupulgaga“. Praegu ei tunduks ka otsetõlge võõras, aga kuna HI tõlge on valminud üle viiekümne aasta tagasi, on see „pearaamatu abil“ ehk vahepealse aja jooksul eesti keeles tuttavama kõla saanud. HI on lisanud „seda oleks tehtud“, mida originaaltekstis ei ole, tekitades ka sellega semantilise nihke. KK on muutnud lause sõnajärge, tekitades sellega struktuurinihke.

(19) *Some very practical minds had on occasion tried to divert his attention to another part of the store. (lk 8)*

(19a) Mõned <u>väga praktilise mõistusega mehed</u> olid püüdnud meelitada ta tähelepanu kuhugi mujale poeruumi. (HI, lk 10)	(19b) Aeg-ajalt on mõned <u>nupumehed</u> püüdnud tema tähelepanu kõrvale juhtida, mõnesse muusse poenurka. (KK, lk 24)
--	---

HI tõlkevalik „väga praktilise mõistusega mehed“ loob positiivse konnotatsiooni ja tekitab semantilise nihke, lisandusega „mehed“ on ta muutnud ka sõnaklasse. KK eesti keelele omane sõna „nupumehed“ annab autori mõtte selgelt edasi.

(20) *As for Dora — she leads a ticklish existence. (lk 17)*

(20a) Mis Dorasse puutub – tema <u>elab kōdikartlikus olukorras</u> . (HI, lk 22)	(20b) Mis puutub Dorasse, siis tema <u>asetseb maa ja taeva vahel</u> . (KK, lk 31)
---	---

HI on teinud sõnasõnalise tõlke, kuid sihtkeele lugejale jääb see arusaamatuks, kuna ei ole eesti keelele omane kujundlik väljend. KK on fraasi kodustanud, asendades selle sihtkultuuris levinud vastega.

(21) *There were tables, a grandfather clock without dial face or works. (lk 35)*

(21a) Olid lauad ja <u>seinakell</u> – ilma numbrilauata ja masinavärgita. (HI, lk 42)	(21b) Olid <u>ilmunud</u> lauad, <u>esiisadeaegne</u> numbrilauata ja masinavärgita <u>kell</u> .(KK, lk 48)
--	--

HI tõlge „seinakell“ pole päris täpne, sest tegu on kappkellaga, mis on kõrge ja seisab maas. KK on terminit „*a grandfather clock*“ valesi mõistnud ja parafraaseerinud, tõlkides selle „esiisadeaegseks kellaks“. KK on üksusenihet kasutades lisanud tõlkesse laudade kohta „olid ilmunud“, muutes lause eesti keelele omasemaks, kuid kaugenedes seeläbi autori katkendlikust stiilist.

(22) *A bundle of gilded cattails stood in one corner and a sheaf of peacock feathers was nailed to the wall beside the grandfather clock. (lk 35)*

(22a) Kimp paabulinnusulgi oli naelutatud seinale kella kõrvale. (HI, lk 43)	(22b) Nurgas seisis kimp kullatud hundinuiasid ning seinale, <u>vanaisade kella</u> kõrvale oli naelutatud punt paabulinnusulgi. (KK, lk 48)
--	--

HI on pool lauset „*a bundle of gilded cattails stood in one corner*“ tõlkest välja jätnud. KK on erinevalt eelmisest näitest tõlkinud nüüd pisut teisiti, kasutades otsetõlkelist „vanaisade kella“, kuid ka sel moel on tegemist semantilise nihkega.

(23) *They were some time acquiring a stove and when they did find what they wanted, a silver-scrolled monster with floriated warming ovens and a front like a nickel-plated tulip garden, they had trouble getting it. (lk 35)*

(23a) Võttis pisut aega, enne kui nad pliidi said, ja kui nad <u>selle</u> leidsid, <u>määratusuure</u> , <u>igasugu</u> soojendusahjudega ja esikülj nagu	(23b) Nad üritasid mõnda aega pliiti hankida ning kui nad viimaks <u>sobiva</u> leidsid – hõbedase rullornamendi, lillemuustrilise <u>praeahju</u> ja nikeldatud tulbiaeda <u>meenutava</u>
--	---

nikeldatud tulbipeenar, neil oli <u>jändamist</u> selle <u>sissesaamisega</u> . (HI, lk 43)	esiosaga monstrumi –, tekkis neil raskusi selle <u>kohaletoimetamisega</u> . (KK, lk 48)
---	--

HI tõlkes on tekkinud semantiline nihe, sest kuigi „*getting it*“ tõlkevasteks võib olla ka „sissesaamine“, on tegelikkuses vaja pliit viie miili kauguselt kohale toimetada. Ta on muutnud ka lause struktuuri, „*what they wanted*“ on asendatud asesõnaga „selle“, „*a silver-scrolled monster*“ on ta tõlkinud „määratusuureks“, jättes tõlkest välja hõbedase kaunistuse ja muutes nimisõna omadussõnaks, nii et on tekkinud klassinihe. KK on valinud fraasi „*what they wanted*“ tõlkevasteks „sobiva“, soojendusahjudest on tema tõlkes saanud praeahi, nii et ka tema tõlkes on esindatud nii klassinihe kui ainsuses „praeahjuga“ grammatiline struktuurinihe. Otsetõlke „nagu tulbiaed“ asemel on KK kasutanud fraasi „tulbiaeda meenutav“, mis on üksusenihe. „*Floriated*“ on HI asendanud üldistusega „igasugu“, sõna „*trouble*“ on tõlgitud jändamiseks, mis ei ole küll otsetõlkeline vaste, kuid annab mõtte samaväärselt edasi, need on samuti üksusenihted.

(24) *The noise could be heard from the boat works to La Ida. (lk 108)*

(24a) <u>Seda</u> võis kuulda " <u>La Ida</u> " dokkideni. (HI, lk 128)	(24b) <u>Seda</u> oli kuulda paadikuuridest kuni La Idani. (KK, lk 107)
---	---

Kuna eelnevates lausetes on olnud juba kärast juttu, on mõlemad tõlkijad asendanud selle asesõnaga. HI tõlkes on semantiline nihe, sest La Ida on kohalik baar, millel pole dokke. Ilmselt on see nihe tekkinud lähteteksti väärast lugemisest.

(25) *Lee had already underwritten the funeral and sent a wash basket of groceries to the stricken families. (lk 10)*

(25a) Lee oli juba <u>maksnud matusekulud</u> ja saatnud korvitäie <u>kraami</u> <u>leinavatele naistele</u> . (HI, lk 13)	(25b) Lee oli juba <u>matusearvetele alla kirjutanud</u> ja <u>kaotusest tabatud perekonnale</u> pesukorvitäie <u>pudukaupu</u> saatnud. (KK, lk 25)
--	--

Väljendit „*had underwritten the funeral*“ võib mitmeti mõista, mõlemad tõlkeversioonid annavad vajaliku info edasi, kuigi ei ole sama semantilise sisuga. HI on üldistanud ja tõlkinud pesukorvi lihtsalt korviks. HI tõlge „kraami“ on samuti üldistus, sest originaalis on konkreetselt toidukaupu nimetatud, KK tõlkevaste

„pudukaupu“ aga on semantiline nihe. Fraasi „*to the stricken families*“ otsetõlge on „löödud/haavatud perekondadele“. HI on tõlkinud „naistele“, KK „perekonnale“ ainsuses. Tegelasel, keda maeti, oli kaks naist ja kuus last, seega on mõlema tõlke puhul tekkinud semantiline nihe.

(26) *The previous watchman was named William and he was a dark and lonesome-looking man. (lk 17)*

(26a) Eelmise <u>kojamehe</u> nimi oli William, ta oli <u>brünett</u> ja üksildane mees. (HI, lk 23)	(26b) Eelmise <u>valvuri</u> nimi oli William, ta oli <u>tumedat verd</u> ja <u>näis nii üksildane</u> . (KK, lk 32)
--	--

HI tõlkes on „*watchman*“ vasteks „kojamees“, KK tõlkes „valvur“. Mõlema tõlke puhul on tegu tähendusnihega, sest raamatu kontekstis on silmas peetud lõbumaja turvameest. Hiljem on kasutatud tema kohta ka väljendit „väljaviskaja“, mis annab sisu täpsemini edasi. Sõnal „*dark*“ on erinevaid tähendusi, konteksti põhjal on autor arvatavasti pidanud silmas, et tegemist oli sünge mehega (ta sooritas peagi enesetapu). KK on tõlkinud „näis nii üksildane“, lisades sõnaga „nii“ rõhku.

(27) *“Me and Mack had a snort of it the other day. (lk 32)*

(27a) "Mina ja Mack rüüpasime lonksu <u>alles</u> <u>üleile</u> . (HI, lk 37)	(27b) "Me Mackiga <u>ükspäev</u> <u>alles</u> <u>norskasime sellest</u> . (KK, lk 44)
---	---

Mõlemad tõlkijad on lisanud sõna „alles“, mida originaaltekstis ei ole. HI on valinud tõlkevaste „üleile“, kuigi autor ei ole maininud, millisest päevast täpselt räägitakse. KK tõlkevalik „ükspäev“ kattub täielikult originaaliga, aga sõnale „*snort*“ on ta valinud tõlkevasteks norskamise, mis on antud kontekstis valetõlge.

(28) *But Whitey liked to have Eddie take his place because he was convinced, and correctly, that Eddie was one man who wouldn't try to keep his job permanently. (lk 36)*

(28a) Aga Whitey tahtis, et just Eddie tema asemikuks oleks, sest ta <u>oletas</u> , ja <u>täitsa</u> õieti,	(28b) Whitey laskis Eddiel meelsasti enda eest töötada, kuna too oli <u>usaldusväärne</u> ja <u>korrektne</u> ega polnud mees, kes oleks
--	--

et Eddie oli <u>see</u> mees, kes ta kohta <u>igaveseks</u> endale ei <u>igatse</u> . (HI, lk 44)	Whitey kohta päriselt endale püüelnud. (KK, lk 48)
---	--

Mõlemad tõlkijad on kasutanud vaba tõlke meetodit, andes lause sisu edasi parafraaseerides. HI on tõlkinud fraasi „*he was convinced*“ eesti keelde „ta oletas“, tekitades tähendusnihke, fraasis „täitsa õieti“ on HI lisanud rõhutava sõna „täitsa“, fraas „igaveseks endale ei igatse“ on üksusenihekega modifitseeritud eesti keelde sobivamasse vormi. KK on ilmselt originaalteksti „*because he was convinced, and correctly*” valesti lugenud ja seostanud lauseosa Eddie, mitte Whitey endaga. Sellest on tekkinud semantiline nihe.

(29) *Probably any one of the boys from the Palace Flophouse could have made the truck run, for they were all competent practical mechanics, but Gay was an inspired mechanic. (lk 55)*

(29a) Arvatavasti iga mees paleest oleks võinud selle käima panna, sest nad kõik olid <u>pädevad praktilised mehhaanikud</u> , aga Gay oli mehhaanik <u>inspiratsioonidega</u> . (HI, lk 70)	(29b) Arvatavasti oleks kestahe üüripalee elanikest auto sõitma saanud, sest nad kõik olid asjatundlikud, kogenud mehhaanikud, ent Gay oli lausa <u>andunud</u> mehhaanik. (KK, lk 63)
--	--

HI otsetõlge „pädevad praktilised mehhaanikud“ on üksusenihe, mis mõjub sihttekstis võõrapäraselt ja kohmakalt. Fraasi „*inspired mechanic*“ on HI samuti otse tõlkinud ja see tekitab semantilise nihke.

(30) *Mack gave them a pep talk. (lk 67)*

(30a) Mack <u>jagas poistele juhtnööre</u> . (HI, lk 82)	(30b) Mack hoidis vestlusega indu ülal. (KK, lk 72)
--	---

HI tõlkes on semantiline nihe, sest „*pep talk*“ tähendab ergutuskõnet.

(31) *“I and him used to hang around together. (lk 69)*

(31a) "Ma rääkisin temaga mõnikord. (HI, lk 84)	(31b) "Me jõlkusime vahel koos ringi. (KK, lk 74)
---	---

HI tõlkevalik „rääkisin temaga mõnikord“ on semantiline nihe, kuna ei anna edasi tegelastevahelise suhte ulatust.

(32) Had it worked out so he brought up one case a day to keep the government happy. (lk 69)

(32a) Seadis asjad nii, et leidis iga päev ühe kasti, et <u>võmmid</u> õnnelikud oleksid. (HI, lk 85)	(32b) Ta tegi nii, et leidis iga päev ühe kasti, et valitsus rõõmustaks. (KK, lk 74)
---	--

HI tähendusnihe, sõna „government“ on tõlgitud võmmideks. Võibolla on HI tahtnud muuta lauset kõnekeelsemaks.

(33) We're tryin' to get some frogs. (lk 72)

(33a) Me <u>peame</u> konni saama. (HI, lk 89)	(33b) <u>Hangime</u> <u>neile</u> konnasid. (KK, lk 76)
--	---

HI tõlkevalik „peame“ võimendab originaalteksti mõtet. KK tõlkevalik „hangime“ muudab veidi vaatenurka, sest püüdlusest saab kindel tegevus. Mõlemal juhul on tegemist semantilise nihkega. Madalkeele „*tryin*“ on mõlemal tõlkijal markeeritud eesti keeles veidi kohmaka sõnajärgjega.

(34) He had analyzed the abortive party and found that a misfortune had crept into every crevice, that bad luck had come up like hives on the evening. And once you got into a routine like that the best thing to do was just to go to bed until it was over. (lk 134)

(34a) Ta oli analüüsinud ebaõnnestunud olengut ja leidnud, et ebaõnnestumine oli hiilinud igasse selle korraldamise järku, et ebaõnnestumised olid tulnud nagu <u>luksumine</u> . Ja kui <u>luksumine</u> hakkab, siis <u>pole muud teha kui oodata</u> , kuni see jälle lakkab. (HI, lk 157)	(34b) Ta oli analüüsinud toda <u>enneaegset</u> pidu ja järeldanud, et ebaõnn oli hiilinud igasse prakku, et viltumine oli <u>hakanud tol õhtul edenema</u> kui <u>täpitõbi</u> . Ja kui <u>täpitõbi</u> kord kallal, on kõige parem voodisse minna seniks, kuni see üle läheb. (KK, lk 129)
---	--

KK on kasutanud sõna „*abortive*“ alternatiivset tõlkevastet „*enneaegne*“ ja tekitanud seeläbi semantilise nihke, sest juttu on äpardunud peost. Sõna „*hives*“

tähendab löövet, HI on selle asendanud luksumisega, KK eestikeelse kujundliku väljendiga. HI on parafraaseerinud fraasi „*the best thing to do was just to go bed until it was over*“, asendades selle fraasiga „pole muud teha kui oodata“.

(35) Doc covered his early evening reluctance. (lk 157)

(35a) Tohter surus maha oma varaõhtuse tõrksuse. (HI, lk 185)	(35b) Doktor surus oma varaõhtuse <u>meeleolulanguse</u> maha. (KK, lk 147)
---	---

KK semantiline nihe. Sõnaga „*reluctance*“ on originaalteksti autor silmas pidanud tõrksust või vastumeelsust.

(36) There were old carpets on the floor, chairs with and without seats. (lk 35)

(36a) Põrand oli <u>kaetud</u> vanade vaipadega; toolid <u>jalgadega ja ilma</u> . (HI, lk 42)	(36b) Põrandat <u>katsid</u> vanad vaibad, <u>mille peal seisid</u> põhjaga ja põhjata toolid. (KK, lk 47)
--	--

Mõlemad tõlkijad on lisanud sõna „katma“ erineva vormi. KK on lisanud veel „mille peal seisid“, kohandades lauset eesti keele normidega ja tekitades struktuurinihke. HI tõlkesse on tekkinud semantiline nihe „jalgadega ja ilma“, mille põhjuseks on ilmselt lähteteksti vale lugemine.

(37) There is no golden afternoon next to the cliff. (lk 67)

(37a) Pealelõunast kuldsemat kaljurahnu kõrval pole. (HI, lk 82)	(37b) Kõrge kalju kõrval pole kuldset õhtupoolikut loota. (KK, lk 72)
--	---

HI tõlkes on semantiline nihe, mis tekitab valetõlke.

(38) Didn't hurt the Wop a bit." (lk 69)

(38a) Ja sellele <u>ankruga põhja läinud mehele ei juhtunud midagi</u> ." (HI, lk 85)	(38b) Too makarooni <u>jäi aga kindlalt põhja</u> ." (KK, lk 74)
---	--

HI on oma tõlkes jätnud migrandid täielikult välja ja ka selles lauses on ta asendanud sõna „*Wop*“ fraasiga „ankruga põhja läinud mehele“. Fraas „ei juhtunud midagi“ on küll otsetõlge, kuid vaatamata sellele on tekkinud tähendusnihe, sest autor

on konteksti põhjal tahtnud selle fraasiga öelda, et sukelduja appimine ei muutnud midagi. KK on lähtunud kontekstist ja tõlkinud „jõi aga kindlalt põhja“.

(39) *And when she's home she's studying all the time and writing bills.* (lk 78)

(39a) Ja kui ta kodus on, ta kogu aeg <u>kirjutab kirju ja arveid.</u> " (HI, lk 94)	(39b) Kui ta juhtub kodus viibima, <u>tuhnib ta kogu aeg raamatutes ja paberites ja koostab seaduseelnõusid.</u> " (KK, lk 81)
--	--

Sõna „*studying*“ on ilma sihitiseta eesti keelde keeruline tõlkida. HI on tõlkinud „kirjutab kirju ja arveid“. Tegemist on tähendusnihkest tingitud valetõlkega. „*Writing bills*“ tähendab nii arvete kirjutamist kui ka seaduseelnõude koostamist. Siin on juttu poliitikuks hakanud naisest, seega tõenäoliselt oleks adekvaatne vaste seaduseelnõude koostamine. KK on sõna „*studying*“ tõlkinud „tuhnib raamatutes ja paberites“, mis on üsna vaba tõlge, kuid annab autori mõtte sujuvalt edasi.

(40) *"Mack says it's distemper."* (lk 126)

(40a) "Mack ütleb, et <u>kopsupõletik.</u> " (HI, lk 151)	(40b) "Mack arvab, et tal on koerte katk." (KK, lk 121)
---	---

HI tõlkes on tähendusnihe, mille põhjuseks on tõenäoliselt see, et ta ei teadnud korrektset haiguse nimetust.

(41) *She was crocheting a bedspread.* (lk 135)

(41a) Naine <u>kudus</u> voodivaipa. (HI, lk 159)	(41b) Ta naine <u>heegeldas</u> voodikatet. (KK, lk 130)
---	--

HI semantiline nihe, võibolla ei pidanud ta tegevust oluliseks.

(42) *And then the street light in front of the Bear Flag came on.* (lk 155)

(42a) Ja siis tänavalatern "Karulipu" ees <u>süttis.</u> (HI, lk 183)	(42b) Ka Karulipu-esine tänavavalgustus <u>paistis siia sisse.</u> (KK, lk 146)
---	---

KK tõlkes on semantiline nihe „paistis siia sisse“, mis ei anna autori mõtet edasi.

(43) *He and his friend of the moment had to stroll away among the pines. (lk 116)*

(43a) Tema ja ta <u>sõbrad</u> <u>jalutasid</u> <u>mändide vahel</u> . (HI, lk 139)	(43b) Tema ja see sõbratar, kes tal parasjagu oli, pidid <u>asjaõiendusteks</u> mändide vahel hiilima. (KK, lk 114)
---	---

HI on tõlkinud fraasi „*his friend of the moment*” üldistavalt “sõbrad”, kuid tekitanud tähendusnihke, sest autor on silmas pidanud ajutist elukaaslast või sõbratari, samuti on tõlkimata jäetud sõna “*had*” ning jääb mulje, et nad jalutavad lihtsalt ajaviiteks. Loos on juttu paadis elamisest ja tualeti puudumisest. Paraku ei ole seda ka originaaltekstis selgelt kirjas. KK on lisanud oma tõlkesse täpsustuse “asjaõiendusteks”.

(44) *Lee Chong’s grocery was on its catty-corner right and Dora’s Bear Flag Restaurant was on its catty-corner left. (lk 23)*

(44a) Lee Chongi pood oli sellest paremal ja Dora Karulipu Restoran vasakul. (HI, lk 27)	(44b) Lee Chongi poega oli see paremat nurka pidi vastakuti ja Dora Karulipu restoraniga vasakut nurka pidi. (KK, lk 37)
--	--

HI on jätnud tõlkimata „*catty-corner*“, tekitades sellega semantilise nihke, sest maja, millest räägitakse ei asu nimetatud hoonete vahel, vaid teisel pool teed nende hoonete vahel oleva tühja krundi vastas, millel on raamatus oluline roll.

(45) *“It’s going to take dough to give Doc a party,” said Mack. (lk 39)*

(45a) " <u>Pole naljaasi</u> tohtrile oleng korraldada," ütles Mack. (HI, lk 48)	(45b) "Peo korraldamine Doktorile nõuab omajagu pappi," tõdes Mack. (KK, lk 51)
--	---

HI on tõlkest rahalise poole välja jätnud ja kasutanud fraasi „*pole naljaasi*“, tekitades tähendusnihke, sest see fraas võib hõlmata oluliselt enam kui ainult raha.

(46) *I didn’t even know you knew it was my birthday.” (lk 156)*

(46a) Ma ei teadnudki, <u>et mu sünnipäev on</u> ." (HI, lk 185)	(46b) Mul polnud aimugi, et te teate, et mul on täna sünnipäev." (KK, lk 147)
--	---

HI on jätnud tõlkimata „*you knew*“, tekitades semantilise nihke ja jättes mulje, et tohter ise ei teadnud, et tal on sünnipäev.

Semantiliste tõlkenihete domineerivaim põhjus on lähteteksti väärsti mõistmine või mõne sõna vale tõlgendus, seega ei ole need nihked enamasti taotluslikud. Näites seitseteist on sõnamäng, mille puhul on lausetes küll tähendusnihked, kuid üldplaanis on just taotlusliku semantilise nihke abil saanud tõlkijad autori sõnumi sihttekstis edasi anda. Ingelman kasutab tähendusnihkede Kvelliga võrreldes rohkem. Kvelli tõlkes on suurem osa semantilisi nihkeid ekslikult tekkinud.

4.2.3 KULTUURILISED TÕLKENIHKED, KODUSTAMINE JA VÕÕRAPÄRASTAMINE

Kultuuriliselt laetud väljendite tõlkimisel on sõnasõnaline tõlge sageli võimatu või muudab teksti sõnumit. Seega asendatakse need tihti sihtkultuurile omaste vastetega, mille otsene tõlge ei kattu originaalteksti sõnade või väljendite sõnasõnalise tähendusega, kuid annab teabe adekvaatselt edasi ja sihtteksti lugeja saab lugedes samasuguse elamuse nagu lähteteksti lugeja. Vahel on ka otsetõlge sisuliselt arusaadav, kuid kasutatakse siiski sihtkultuuri väljendeid ja fraase, et kodustada teksti. Tõlkija saab valida sellistel juhtudel otsetõlke eesmärgiga säilitada teksti võõrapärasust. Järgnevates näidetes analüüsingi, kuidas on Ingelman ja Kvell sama lähteteksti tõlkides selliseid tõlkeprobleeme lahendanud ja millised tõlkemeetodid tõlgetes domineerivad.

(47) When the tong wars were going on in California, it happened now and then that Lee found a price on his head. (lk 7)

(47a) Kui Kalifornias millegipärast äkki voogasid <u>vihalained hiinlaste vastu</u> , ja seda	(47b) Vahetevahel kui Californias puhkes jälle mõni <u>hiinlastevastane hüsteeria</u> , läks Lee <u>pea hinda</u> . (KK, lk 23)
---	---

juhtus vahetevahel, Lee <u>pea oleks võinud veereda</u> . (HI, lk9)	
---	--

Termin „*tong wars*“ tähendab Hiina migrantide jõukude vahelisi konflikte Ameerika Ühendriikides 19. sajandil ja 20. sajandi esimesel poolel. See on sihtkultuuri jaoks võõras termin ning kinnistunud tõlkevastet ei ole välja kujunenud. Mõlema tõlkija tõlkevalik annab termini sisu siiski piisavalt adekvaatselt edasi. Idiomaatilise väljendi „*found a price on his head*“ on KK tõlkinud otse, HI on väljendit modifitseerinud.

(48) *Everyone puts the bite on her. (lk 17)*

(48a) <u>Igäüks väänab ta saba</u> . (HI, lk 22)	(48b) <u>Muidu ihuks igäüks ta peale hammast</u> . (KK, lk 32)
--	--

Idioom „*put the bite on*“ tähendab raha laenuks, heategevuseks või muul eesmärgil väljapressimist või mangumist. HI tõlkelahendus on vaba tõlge, kuid ka sellisena võõrapärane. KK on asendanud lähtekeele idioomi sihtkeele idioomiga, kuid tõlkinud lause struktuuri muutes tingivas kõneviisis.

(49) *For instance, most stores buy yellow and black crepe paper and black paper cats, masks and papier-mache pumpkins in October. There is a brisk business for Halloween and then these items disappear. (lk 104)*

(49a) Suurem osa poode näiteks müüvad musta ja kollast krepp-paberit ja maske just enne <u>mardipäeva</u> ja siis see kraam kaob. (HI, lk 124)	(49b) Näiteks enamik <u>teisi</u> poode ostab kollast ja musta krepp-paberit ning musti paberkasse, maske ja papjeemašest kõrvitsaid sisse oktoobris. Halloweeni eel käib nendega kõva äri, misjärel taolised tooted kaovad. (KK, lk 104)
--	---

HI on kaks lauset kokku liitnud, muutes täielikult lauseehitust ja sõnajärge. Ta on kasutanud kodustavat tõlkelahendust ja tõlkinud Halloweeni mardipäevaks, kuid Halloweeniga seotud kaubad jätnud teisendamata. Kuna tõlke ilmumise ajal oli Halloween eesti kultuuriruumis tõepoolest tundmatu, on kodustav lahendus omal kohal, kuid lugejale võivad tekitada segadust kollane krepp-paber ja maskid. KK on andnud autori mõtte täpselt edasi.

(50) Horace was on the trestles with the embalming needles in him, and his two wives were sitting on the steps of his house with their arms about each other (they were good friends until after the funeral, and then they divided up the children and never spoke to each other again). (lk 10)

<p>(50a) Horace oli <u>kirstus</u> ja ta kaks naist istusid ta maja trepil, käed teineteise ümber (nad olid head sõbrad matuseni, pärast seda nad <u>jagasisid lapsed</u> ja ei rääkinud teineteisega enam sõnagi). (HI, lk 13)</p>	<p>(50b) Horace lamas pukil, palsameerimisnõelad kehas, tema kaks naist aga istusid ta maja trepil teineteise embuses (nad olid kuni matuste lõpuni head sõbratarid, ent siis <u>võtsid nad kumbki oma lapsed</u> ega rääkinud enam iial teineteisega sõnagi). (KK, lk 25)</p>
---	--

HI on jätnud välja „on the trestles with the embalming needles in him” ja asendanud lauseosa sõnaga „kirstus“. Julgen arvata, et kuna palsameerimine ei ole meie kultuuris levinud, on ta selle väljajätu teinud tõlke kodustamise eesmärgil. Fraasi „jagasisid lapsed“ on HI otse tõlkinud, KK on kasutanud sihtkultuurile omasemat väljendit „võtsid kumbki oma lapsed“.

(51) Doc strolls from the Western Biological Laboratory and crosses the street to Lee Chong’s grocery for two quarts of beer. (lk 6)

<p>(51a) Tohter tuleb Lääne Bioloogilisest Laboratooriumist ja astub üle tänava Lee Chongi <u>segakauplusse</u> kaht <u>pudelit</u> õlut ostma. (HI, lk 7)</p>	<p>(51b) Doktor loivab Lääne Bioloogialaboratooriumist tänavale ning ületab selle, et minna Lee Chongi <u>vürtspoodi</u> kahe <u>kvardi</u> õlle järele. (KK, lk 21)</p>
--	--

Tõlkevalikud „segakauplus“ ja „vürtspood“ annavad ühtviisi edasi kujutluspildi väikelinna täistuubitud toidupoe, kus on müügil peaaegu kõike. HI on kohandanud „kvardi“ „pudeliks“, tõenäoliselt selleks, et sihtkultuuri lugejal oleks mugavam lugeda. KK on jätnud tõlkesse „kvardi“, mida võiks pidada võõrapärastavaks tõlkevalikuks.

(52) *But he lived well and he had the respect of all his neighbors. (lk 7)*

(52a) Kuid ta elas hästi ning ta naabrid <u>respekteerisid</u> teda, kõik naabrid. (HI, lk 9)	(52b) Aga ta elas hästi ja kõik naabrid <u>austasid</u> teda. (KK, lk 23)
---	---

HI on valinud võõrsõna „respekteerisid“ ja muutnud ka lause struktuuri, KK kodustava vaste „austasid“.

(53) *He wore half-glasses and since he looked at everything through them, he had to tilt his head back to see in the distance. (lk 8)*

(53a) Ta kandis <u>poolprille</u> ja kuna ta vaatas kõike läbi nende klaaside, kaugemale vaatamiseks ta pidi <u>pea selga viskama</u> . (HI, lk 10)	(53b) Ta kandis <u>poolklaasidega prille</u> ning kuna ta vaatas kõike läbi nende, pidi ta kaugemale <u>kaemiseks</u> <u>pea tahapoole kallutama</u> . (KK, lk 24)
---	--

„*Half-glasses*“ on kitsad lugemisprillid. HI on teinud otsetõlke, KK on lisanud täpsustuse „poolklaasidega prille“. HI on kasutanud eestikeelset idiomaatilist väljendit „pea selga viskama“ ja fraasi kodustanud, KK on tõlkinud otsetõlkes „pea tahapoole kallutama“, kuid kasutanud murdesõna „kaemiseks“, mida võib samuti kodustavaks tõlkelahenduseks pidada.

(54) *“I guess I owe you plenty dough,” he said simply. (lk 9)*

(54a) "Küllap ma sulle üsna palju <u>võlga</u> olen," ütles ta lihtsalt. (HI, lk 11)	(54b) "Ma vist olen sulle juba päris palju <u>pappi võlgu</u> ," lausus ta lihtsalt. (KK, lk 24)
--	--

HI on tõlkest slängisõna „*dough*“ välja jätnud, kuid säilitanud madalkeelsuse grammatiliselt ebakorrektses sõnaga „võlga“. KK on kasutanud eestikeelset slängisõna „pappi“, kuid see tundub eelmise sajandi esimese poole keskealise mehe suust veidi võõralt.

(55) *He was concupiscent as a rabbit and gentle as hell. (lk 26)*

(55a) Ta oli lihahimuline nagu jänes ja hell nagu põrgu. (HI, lk 30)	(55b) Ta oli himur kui küülik ja <u>vagur kui vanapagan</u> . (KK, lk 39)
--	---

KK on fraasi „*gentle as hell*“ kodustanud, asendades selle läbinisti sihtkultuuri vastega „vagur kui vanapagan“. Arvestades, et raamatu tegevus toimub Ameerika

Ühendriikides, mõjub see kodustatud fraas liigagi kodusena, näidates tugevalt tõlkija kohalolu.

(56) If we get stopped by a game warden, you're going to say they're mine, on my permit — aren't you?" (lk 31)

(56a) Kui mõni <u>jahi- ja kalastusvalvur</u> juhtub me kotti vaatama, sa ütled, et minu laboratooriumil on lubatud neid teaduslikuks otstarbeks püüda – eks ole?" (HI, lk 36)	(56b) Kui <u>kalakaitseinspektor</u> meid kinni peaks pidama, mõtled sa öelda, et need on minu omad, minu loaga püütud, on nii?" (KK, lk 44)
--	--

HI on tõlkinud termini „a game warden“ jahi- ja kalastusvalvuriks, KK kalakaitseinspektoriks, mõlema tõlke puhul on tegu kodustamisega ja leitud on sihtkultuuris mõistetav tõlkevaste. HI on tõlkinud „get stopped“ „juhtub me kotti vaatama“, mida võib pidada kodustavaks tõlkevalikuks, kuid samas on tegemist tähendusnihkega. HI lause lõpu küsimus „eks ole?“ tekitab samuti semantilise nihke kõlades ettepaneku, mitte noomimisena.

(57) "He'll give you a quarter any time. (lk 37)

(57a) Annab sulle <u>kümme senti</u> iga kell. (HI, lk 46)	(57b) " <u>Viskab</u> sulle iga kell veerand dollarit. (KK, lk 49)
--	--

HI on asendanud „quarter“ „kümne sendiga“, ilmselt sihtteksti kodustamise eesmärgil. KK tõlkes on sõna „give“ tõlgitud „viskab“, mis pole küll otsetõlge, kuid eesti keeles on kõnekeelsena samaväärse tähendusega, täpsustuseks on ta lisanud rahaühiku „dollar“.

(58) "Sure I could get it but that'd be the end — no more golden eggs. (lk 39)

(58a) "Päris kindlasti võin. Aga siis oleks ka mu <u>lips seal läbi – kinni selle kullaaugu kraanid.</u> (HI, lk 48)	(58b) "Saan loomulikult, kuid see oleks ka <u>kogu lugu – ei mingeid kuldmune enam.</u> (KK, lk 50)
--	---

HI on kasutanud sihtkultuurile omaseid fraase „lips läbi“ ja „kinni selle kullaaugu kraanid“. KK on teinud otsetõlke, mis on piisavalt universaalne ega tundu võõrapärastav.

(59) “All right,” said Doc uneasily. (lk 45)

(59a) "Hästi," vastas tohter murelikult. (HI, lk 56)	(59b) " <u>Täna küsimast</u> ," vastas Doktor rahutult. (KK, lk 56)
--	---

KK on kasutanud sihtkultuuri viisakusväljendit „täna küsimast“, mis mõjub kodustavana.

(60) There’s a good tide tomorrow and I have to get some octopi.” (lk 46)

(60a) Homme on hea tõus ja mõõn ja ma pean <u>oktopusi</u> saama." (HI, lk 57)	(60b) Homme on seal tugev mõõn ja ma pean sealt kaheksajalgu tooma." (KK, lk 56)
--	--

HI on toonud sõna „oktopus“ lähtekeelest tõlkimata üle, pannes selle kirja häälduspõhiselt ja võõrapärastades seeläbi teksti.

(61) Mack was jovial. (lk 46)

(61a) Mack oli <u>joviaalne</u> . (HI, lk 58)	(61b) Mack muutus <u>joviaalseks</u> . (KK, lk 56)
---	--

Mõlemad tõlkijad on kasutanud võõrapärast tõlkelahendust näiteks omasõnade rõõmus või rõõmsameelne asemel.

(62) There is no term comparable to green thumbs to apply to such a mechanic, but there should be. (lk 55)

(62a) <u>Kes aianduses uskumatuid saavutusi esile toob, sellel öeldakse olevat "rohelist pöidlad". Mehhaanikas sellist oskussõna pole, aga peaks olema.</u> (HI, lk 70)	(62a) <u>Mehhaaniku puhul ei kasutata tavaliselt väljendit kuldsete kätega, aga võiks kasutada.</u> (KK, lk 63)
---	---

HI on lisanud tõlkesse tekstisese selgituse „kes aianduses uskumatuid saavutusi esile toob, sellel öeldakse olevat“. Idiomaatilise fraasi „green thumbs“ on ta tõlkinud otse, mis jääb sihtkultuuri lugejale võõrapäraseks, sest eesti keeles öeldakse „rohelist sõrmed“, fraasi „term comparable“ on ta tõlkinud „selliseks oskussõnaks“.

KK on jätnud tõlkest viite aiandusele üldse välja ja tõlkinud, et „ei kasutada tavaliselt väljendit *kuldsete kätega*“, kasutades rõhutamiseks kursiivkirja. Tema tõlkes on tähendusnihe, sest „kuldsete kätega“ on tegelikult eesti kultuuriruumis väga levinud väljend ükskõik mis alal osava inimese kohta. Selle näite puhul on tegemist adaptatsiooniga, sest tõlkijad on tõlgetes originaalteksti täielikult muutnud.

(63) *He was an old hand. (lk 91)*

(63a) -	(63b) Ta oli vana kala. (KK, lk 91)
---------	-------------------------------------

HI on jätnud lause tõlketekstist välja, KK on kasutanud sihtkultuurile omast idiomaatilist fraasi.

(64) *Canned peaches were sky high, eight frogs for a No. 2 can. (lk 102)*

(64a) Konservitud virsikud <u>läksid</u> taevakõrgusse, kaheksa konna purk. (HI, lk 120)	(64b) Virsikukonservi <u>hind kerkis taevasse</u> : kaheksa konna <u>purk number kahe eest</u> . (KK, lk 102)
--	---

HI on kasutanud originaalteksti otsetõlkelist vastet väikese modifikatsiooniga, asendades verbi „were“ verbiga „läksid“, KK on lisanud fraasile sõna „hind“, muutes sihtteksti lugejale arusaadavamaks. HI on jätnud virsikukonservi purgi suuruse täpsustuse välja, KK on selle ära tõlkinud, et säilitada lähtekultuuri koloriiti.

(65) *I've been so dog tired my pants was draggin' and then I've went to a party and felt fine.*” (lk 103)

(65a) Ma olen olnud nii <u>väsinud</u> , et <u>püksid on mind püsti hoidnud</u> , aga ma olen läinud pidu pidama ja <u>väsimus on kadunud</u> ." (HI, lk 122)	(65b) <u>Ükskord</u> olin ma nii <u>puruväsinud</u> , et <u>vedasin jalgu järele</u> , aga siis läksin peole ja tundsin ennast <u>kohe hästi</u> ." (KK, lk 103)
---	--

HI on üldistanud, tõlkides „dog tired“ lihtsalt „väsinud“, KK on valinud sihtkultuuris levinud vaste „puruväsinud“, mis annab autori stiili korrektselt edasi. „Püksid on mind püsti hoidnud“ ja „vedasin jalgu järele“ on mõlemad sihtkultuuri lugejale selgesti mõistetavad väljendid. HI on kasutanud fraasi „väsimus on kadunud“, mis annab autori mõtte selgelt edasi, kuigi erineb lähteteksti väljendist.

(66) *And in their minds the decorated laboratory looked like the conservatory at the Hotel del Monte. (lk 104)*

(66a) Ja mõtteis nad <u>dekoreerisid</u> laboratooriumi ja see oli <u>kirev nagu tsirkusetelk</u> . (HI, lk 123)	(66b) Nende kujutluses nägi <u>ehitud</u> laboratoorium välja <u>nagu del Monte hotelli suveaed</u> . (KK, lk 104)
--	--

HI on valinud võõrapärasema „dekoreerima“ ja muutnud ka lause struktuuri, KK on otsustanud kodustava „ehtima“ kasuks. HI on asendanud fraasi „*like the conservatory at the Hotel del Monte*“ universaalsema fraasiga, mis on sihtkultuuri lugejale paremini arusaadav. KK on teinud võõrapärasema tõlkeotsuse ja tõlkinud selle sõnasõnaliselt.

(67) *“It’s probably so much malarky,” said Mack, “but Hazel he takes it serious. (lk 138)*

(67a) "Ah, küllap see <u>tühi jamps</u> on," ütles Mack, "aga Hazel võtab seda nii tõsiselt. (HI, lk 163)	(67b) "Küllap see kõik on üks <u>soolapuhumine</u> ," <u>kirus</u> Mack, "aga Hazel, tema võtab seda tõsiselt. (KK, lk 132)
---	---

HI on valinud tõlkesse väljendi „tühi jamps“, KK väljendi „soolapuhumine“. Mõlemad väljendid on sihtkultuurile omased ja kergesti mõistetavad ning annavad edasi ka autori stiili. KK on lisaks kasutanud verbi „ütles“ asemel verbi „kirus“, mis muudab rääkimise tooni.

(68) *Meanwhile on the Row the planning reached a crescendo. (lk 147)*

(68a) Ja Karbikülas plaanitsemine saavutas <u>haripunkti</u> . (HI, lk 171)	(68b) Karbitänaval arenesid plaanid vahepeal <u>crescendos</u> . (KK, lk 138)
---	---

HI on tõlkinud sõna „*crescendo*“ haripunktiks, KK on toonud tõlkimata tsitaatsõnana originaaltekstist üle. Võibolla soovis ta sellega lisada võõrapärasust.

Kultuuriliselt laetud väljendite kaudu saab tõlkija kõige rohkem sihtteksti kodustada või võõrapärasust. Mõlemad tõlkijad on püüdnud teksti kodustada, asendades idiomaatilised väljendid peaaegu alati sihtkeele idiomaatiliste väljenditega,

kui need sihtkeeles olemas on. Kvell on lähtunud pigem originaalitrüü tõlke põhimõtetest ja kultuuriliselt keerukad tõlkeprobleemid lahendanud otsetõlke abil, kui sobivat vastet sihtkeeles ei ole.

4.2.4 NIMEDE JA NIMETUSTE TÕLKIMINE

Nimede ja nimetuste tõlkimine on sageli üsna keeruline, sest tõlkija peab tegema otsuseid, mida tõlkida ja mida tõlkimata jätta. Pärinimesid enamasti ei tõlgita, kuid vahel on need kultuuriliselt laetud ja sobiva vaste olemasolul on mõistlik sihtkeele vastet kasutada. Kohanimede ja asutuste nimetuste puhul on samuti vaja teha tõlkevalikuid, näiteks kas sihtkeele juurdunud vaste puudumisel tõlkida sõnasõnalt, pigem üldistada või kasutada võimalikult ligilähedast vastet sihtkeeles. Võimalusel võiks tõlkija jääda teost läbivalt oma valikule kindlaks, et säiliks ühtne stiil.

(69) And Mack said, "That Doc is a fine fellow. We ought to do something for him." (lk 13)

(69a) Ja Mack ütles: "See <u>tohter</u> on täitsamees. Me peaksime <u>temale midagi tegema</u> ." (HI, lk 17)	(69b) Ning Mack ütles: "See <u>Doktor</u> on üks mõnus sell. Me peaksime tema heaks midagi tegema." (KK, lk 27)
---	---

Originaalteksti Doc on HI tõlkes tohter väikese algustähega, KK tõlkes Doktor suure algustähega sarnaselt originaaltekstile. Kuigi tegemist ei ole pärinimega, on seda tegelast läbi kogu raamatu ainult nii nimetatud, seega võiks seda käsitleda kui pärinime. Lisaks on HI tõlkes ka tähendusnihe, sest „peaksime temale midagi tegema“ viitab pigem halbadele kavatsustele.

(70) Perhaps he is evil balanced and held suspended by good — an Asiatic planet held to its orbit by the pull of Lao Tze and held away from Lao Tze by the centrifugality of abacus and cash register — Lee Chong suspended, spinning, whirling among groceries and ghosts. (lk 14)

<p>(70a) Ta on ehk kurjus, mis ripub headuse küljes ja mida headus tasakaalustab – aasia planeet, mis püsib oma orbiidis <u>Lao Tse</u> külgetõmbejõust ja mida arvelaua ja kassamasina tsentrifugaalsus <u>Lao Tsest</u> eemal hoiab – Lee Chong tiirlemas, rippumas oma poeriulite vahel. (HI, lk 19)</p>	<p>(70b) Vahest tiritakse teda patu poole, kuid headus hoiab teda tagasi – aasialik planeet, mida hoiab orbiidil <u>Lao Ze</u> tõmme ning mida kisub <u>Lao Zest</u> eemale arvelaua ja kassaaparaadi tsentrifugaaljõud. Lee Chong on orbiidil kinni ja pöörleb-tiirleb keset oma kaupu ja vaime. (KK, lk 29)</p>
---	---

Lao Tze nimekuju kasutatakse ka inglise keeles erinevalt, kumbki tõlkija ei ole seda originaalist otse üle võtnud, vaid lisanud tõlkesse veidi erineval kujul. Märkimisväärne on ka see, et kuigi KK kasutab mõnel pool joonealuseid märkuseid, ei ole ta seda siin vajalikuks pidanud.

(71) He wears a beard and his face is half Christ and half satyr and his face tells the truth. (lk 25)

<p>(71a) Tal on habe ja ta nägu sarnaneb osalt <u>Kristusele</u>, osalt <u>saatürile</u>, ja ta nägu räägib tõtt. (HI, lk 29)</p>	<p>(71b) Ta kannab habet, nägu meenutab tal pooleldi <u>kristlast</u> ja pooleldi <u>saatüri</u> ja peegeldab varjamatult ta meeleolu. (KK, lk 38)</p>
---	--

KK tõlkes on tekkinud tähendusnihe, sest originaalteksti järgi otsustades ei ole silmas peetud kristlast, vaid konkreetselt Kristuse isikut.

(72) He was such a wonder, Gay was — the little mechanic of God, the St. Francis of all things that turn and twist and explode, the St. Francis of coils and armatures and gears. (lk 57)

<p>(72a) Ta oli selline imeolevus, see Gay – väike mehhaanik, kõikide pöörlevate ja tiirlevate ja plahvatavate asjade <u>Püha Frantsiskus</u>. (HI, lk 72)</p>	<p>(72b) Ta oli tõeline imetegija, see Gay – väike jumalik mehhaanik, kõikide pöörlevate, keerlevate, plahvatavate asjade <u>püha Franciscus</u>, süütepoolide, armatuuride, käigukastide <u>püha Franciscus</u>. (KK, lk 62)</p>
--	---

HI on kasutanud tõlkes häälduspõhist nimekuju, võimalik, et tõlke ilmumise ajal ei olnud selles osas rangeid soovitusi. KK on kasutanud algset nimekuju vastavalt sihtkeele praegu kehtivatele reeglitele ja normidele.

(73) It was that way with the Palace Flophouse and Grill. (lk 8)

(73a) Nagu näiteks <u>Pätipalee</u> . (HI, lk 10)	(73b) Võtame või <u>üüripalee ja grillaali</u> . (KK, lk 23)
---	--

HI on leidnud sihtkultuuri sobiva lühikese ja lööva vaste Pätipalee, KK on teinud otsetõlke.

(74) A quiet excitement grew in the Palace Flophouse. (lk 40)

(74a) Vaikne <u>ärevus</u> haaras <u>Pätipalee</u> . (HI, lk 50)	(74b) <u>Üüripaleesse</u> sigines vaikne elevus. (KK, lk 51)
--	--

HI on valinud juba raamatu alguses tõlkevaste Pätipalee ja kasutab seda läbivalt, olenemata, kas originaaltekstis on pikem või lühem versioon nimest. KK on järginud originaalteksti stiili ning tõlkinud maja nime kord lihtsalt üüripaleeks, kord üüripaleeks- ja grillaaliks. HI on tõlkinud sõna „*excitement*“ ärevuseks. Ilma eesliiteta (nt ootusärevus) on ärevus pigem negatiivne emotsioon, aga antud juhul on tegemist peo korraldamise ja ootamisega, seega on tõlkesse tekkinud tähendusnihe.

(75) The boys could sit in front of their door and look down across the track and across the lot and across the street right into the front windows of Western Biological. (lk 13)

(75a) Poisid võisid istuda selle ukse ees trepil ja vaadata üle tühja krundi <u>Lääne Bioloogilise</u> aknaist sisse. (HI, lk 17)	(75b) Poisse võis näha istumas selle ukse ees ning vahtimas alla üle raudtee, tühja krundi ja tänava <u>Lääne Bioloogilabori</u> eesaknaist sisse. (KK, lk 27)
---	--

HI tõlkes on Western Biological tõlgitud sõnasõnalt Lääne Bioloogiliseks, mis tekitab lugedes tunde, nagu oleks nimetus poolikuks jäänud. KK tõlkevalikus Lääne Bioloogilabor on küll lisatud sõna labor, aga see on sihtkultuuri lugeja jaoks läbipaistvam.

(76) Doc is the owner and operator of the Western Biological Laboratory. (lk

25)

(76a) Tohter on <u>Lääne Bioloogilise Laboratooriumi</u> omanik ja operaator. (HI, lk 29)	(76b) Doktor on <u>Lääne Bioloogialaboratooriumi</u> omanik ja juhataja. (KK, lk 38)
---	--

HI on tõlkinud nimetuse sõnasõnalt, KK on moodustanud liitsõna, mis järgib sihtkeele reegleid.

(77) With everything else it is the same, Red Cross, Community Chest, Boy Scouts, Dora's unsung, unpublicized, shameless dirty wages of sin lead the list of donations. (lk 17)

(77a) Ja kõige muuga on sama lugu. <u>Punane Rist, skaudid, vaestehoolekanne</u> , kõigi annetajate eesotsas on Dora teenistus patust. (HI, lk 23)	(77b) Olgu see siis <u>Punane Rist, Skautide Ühing, Ühiskassa</u> , ikka juhib annetajate nimekirja Dora oma häbitu patu pealt teenitud rahaga, pälvimata kiidusõnu ega avalikku tunnustust. (KK, lk 32)
--	--

Punane Rist on üldtuntud nimetus ja see on tõlgitud mõlemal tõlkijal identselt, Nimetuse Community Chest on HI tõlkinud vaestehoolekandeks, mis ei anna nimetuse sisu päris täpselt edasi, KK on tõlkinud selle Ühiskassaks. Boy Scouts on HI tõlkes üldistavalt skaudid ja KK tõlkes ametliku nimetuse vormis Skautide Ühing.

(78) Reform schools are supposed to teach viciousness and criminality but Hazel didn't pay enough attention. (lk 29)

(78a) <u>Parandusmajad</u> pidavat õpetama kuritahtlikkust ja roimarlikkust, aga Hazel ei pühendanud neile tähelepanu. (HI, lk 33)	(78b) Arvatakse, et <u>paranduskoolid</u> õpetavad paheliseks ja kriminaalseks, ent Hazel neid jooni ei omandanud. (KK, lk 42)
--	--

HI on tõlkinud kooli parandusmajaks, KK paranduskooliks. Mõlemad tõlkevariandid on kasutusel ja sihtkeeles mõistetavad, kuigi veidi võõrapärsed.

(79) *“Besides, these are going to the Middle West to Northwestern University.” (lk 30)*

(79a) "Pealegi, need lähevad <u>sisemaale</u> ." (HI, lk 34)	(79b) "Pealegi, nad lähevad <u>Keskläände Loodeülikooli</u> ." (KK, lk 43)
--	--

HI on kasutanud üldistust „sisemaale“ ja ülikooli nime tõlkesse lisamata jätnud. KK on tõlkinud ka ülikooli nime, aga seda võib lugeda tõlkenihkeks, kuna see ülikool tegutseb ka praegu ja selle ametlik nimetus eesti keeles on Northwesterni Ülikool.

(80) *He drove on through and stopped at a big Chicken-in-the-Rough place he knew about. (lk 93)*

(80a) Ta sõitis läbi linna ja peatus <u>"Kanamajas"</u> , restoran, mida ta tundis. (HI, lk 111)	(80b) Ta sõitis läbi linna ja jättis auto seisma talle tuttava suure <u>kanatoitude söögikoha</u> juures. (KK, lk 95)
--	---

HI on asendanud toidukoha nime lihtsama variandiga kui oleks otsetõlkeline „Kana Tormis“ ning lisanud toidukoha tüübi restoran, mida originaaltekstis tegelikult ei ole. Selline tõlkevalik kaotab pisut lähtekultuuri koloriiti, kuid annab sisu täpselt edasi. KK on üldistanud ja jätnud toidukoha nime üldse välja.

(81) *He was pretty sure that the Thrift Market or Holman's would not approve of this new monetary system. (lk 102)*

(81a) Ta oli päris kindel, et <u>Holman</u> või <u>Suurturg</u> poleks tunnustanud seda rahasüsteemi. (HI, lk 120)	(81b) Ta oli päris kindel, et ei <u>Merikanni</u> turg ega <u>Holmani kaubamaja</u> tunnistaks seda uut rahaühikut. (KK, lk 102)
--	--

Turu nime ligikaudne tõlge oleks Säätuturg, mõlemad tõlkijad on kasutanud vaba tõlget ja muutnud turu nime. Nende asenduste tagamaid on paraku raske oletada. KK on lisanud täpsustuseks Holmani kaubamaja.

(82) Over on the rocks near Hopkins Marine Station the sea lions barked monotonously. (lk 110)

(82a) <u>Hopkinsi mereväebaasi</u> lähedal merilõvid haukusid. (HI, lk 131)	(82b) <u>Hopkinsi Merejaama</u> juures kaljude taga haukusid üksluiselt merilõvid. (KK, lk 109)
---	---

HI on tõlkinud Hopkinsi mereväebaas, raamatu sisust järeldades võib pidada seda tõlkenihkeks, sest tegu on merekeskkonna uurimise asutusega ja midagi sõjalist seal ei ole. KK Hopkinsi Merejaam annab sisu täpselt edasi.

(83) For Lee Chong dug into the grave on China Point and found the yellow bones, the skull with gray ropy hair still sticking to it. (lk 14)

(83a) Sest Lee kaevas lahti ta haua, leidis sellest kolletunud luud, pats üha pealuu küljes. (HI, lk 19)	(83b) Nimelt kaevas Lee Chong <u>China Pointis</u> lahti tema haua ja leidis kollased kondid ning kolba, millel hallid takused juuksed veel küljes. (KK, lk 29)
--	---

HI on oma tõlkes China Pointi välja jätnud, KK on selle originaalkujul tõlkesse lisanud.

(84) Doc was collecting marine animals in the Great Tide Pool on the tip of the Peninsula. (lk 27)

(84a) Tohter korjas mereloomi <u>poolsaare tipus</u> . (HI, lk 31)	(84b) Doktor korjas <u>suures tõusuabajas poolsaare tipus</u> mereloomi. (KK, lk 41)
--	--

HI on üldistanud ja jätnud välja „*the Great Tide Pool*” tõlke, KK on selle tõlkinud, kuid üldnimetusena, kasutamata läbivat suurtähte, nagu on originaaltekstis.

(85) And salt spray blows in from the barrier where the ocean waits for its rising-tide strength to permit it back into the Great Tide Pool again. (lk 28)

(85a) Ja tuul puhub soolase vee pritsmeid barjääri tagant, kus ookean ootab jõudu kogudes järgmist tõusu. (HI, lk 32)	(85b) Üle barjääri paiskub soolaveepritsmeid, ookean ootab seal tõusujõudu, mis aitaks ta tagasi <u>Suurde Tõusuabajasse</u> . (KK, lk 42)
---	--

HI on jätnud ka selles lauses „*the Great Tide Pool*“ tõlkest välja, KK on tõlkinud selles näitesnime läbiva suurtähega, seega kas selles või eelmises KK näites on tõlkenihe, kuna tõlkija võiks läbi teksti kasutada ühesugust lähenemist.

(86) If a drunk caused trouble in the grocery, if the kids swarmed down from New Monterey intent on plunder, Lee Chong had only to call and his tenants rushed to his aid. And if there was a sudden and increased leakage among the groceries in New Monterey that was none of Lee Chong's affair. (lk 13)

<p>(86a) Kui mõni joodik poes laaberdama kippus, kui mõni jõmpsikate kari röövretkel juhtus olema, Lee Chongil polnud tarvis muud teha kui hüüda ja ta üürilised olid paugupealt tal abiks. Ja kui teistest poodidest äkki rohkem varastama hakati, see polnud Lee mure. (HI, lk 16)</p>	<p>(86b) Kui mõni joodik poes sekeldusi põhjustas või kui ülalt <u>Uus-Monterey</u>st parv marakratte näppamiskavatsusega poodi pudenes, tarvitses Lee Chongil vaid üürilised kutsuda, kes kohemaid appi tõttasid. Kui ka <u>Uus-Monterey</u> poodidest äkitselt ning kasvavates kogustes kaupa hakkas ära aurama, polnud see Lee Chongi asi. (KK, lk 27)</p>
--	---

KK on kohanime New Monterey ära tõlkinud, HI on selle üldse tõlkest välja jätnud ja üldistanud.

(87) This transaction took place in Seaside and the stove weighed three hundred pounds. (lk 35)

<p>(87a) See tehing sooritati <u>Merikülas</u> ja pliit kaalus kolmsada naela. (HI, lk 43)</p>	<p>(87b) Too tehing sooritati <u>Seaside</u>'is, pliit aga kaalus kolmsada naela. (KK, lk 48)</p>
--	---

Kohanimesid üldjuhul ei tõlgita, kuid kui need on kultuuriliselt laetud või lihtsustavat sihttekstist arusaamist, võib seda loomulikult teha. HI on otsustanud tõlkimise kasuks, võibolla seetõttu, et raamatu tegevuspaik Karbiküla on samuti tõlgitud ja sobib nime ülesehituse tõttu. KK on otsustanud jätta kohanime tõlkimata.

(88) Driving up to Lighthouse Avenue he waved at a dog that looked around and smiled at him. (lk 89)

(88a) Piki <u>Majaka tänavat</u> üles sõites ta viipas koerale, kes talle naeratas ja järele vahtima jäi. (HI, lk 105)	(88b) <u>Tuletorni alleed</u> pidi ülespoole sõites lehvitama ta ühele ringivahtivale koerale, kes talle naeratas. (KK, lk 90)
--	--

Majakas ja tuletorn on eesti keeles sünonüümid, seega on mõlemad tõlkevარიandid üheselt selged ja läbipaistvad. HI on liiginime allee tõlkinud tänavaks, võimalik, et lihtsalt isikliku eelistuse põhjal.

(89) Inside the glass case were the brown cigars, the cigarettes, the Bull Durham, the Duke's mixture, the Five Brothers, while behind him in racks on the wall were the pints, half pints and quarters of Old Green River, Old Town House, Old Colonel, and the favorite — Old Tennessee, a blended whiskey guaranteed four months old, very cheap and known in the neighborhood as Old Tennis Shoes. (lk 8)

(89a) Klaaskastis ta ees olid pruunid sigarid ja sigaretid, <u>Vürsti ja Viie Venna tubakapakid</u> ja ta taga riiulil igas suuruses viskipudelid, <u>Vana Roheline Jõgi, Vana Linna Maja, Vana Kolonel</u> ja kõige populaarsem – <u>Vana Tennessee</u> , viski, mis oli garanteeritud neli kuud vana, väga odav ja mida selle tarvitajad nimetasid <u>Vana Tünniseep</u> . (HI, lk 10)	(89b) Klaasi all olid pruunid sigarid, sigaretid, <u>Bull Durham, Hertsogi Segu, Viis Venda</u> , tema taga raamriiulitel seisisid pindised, poolepindised ning kvardised <u>Vana Rohelise Jõe, Vana Raekoja, Vana Koloneli</u> pudelid, eelkõige aga rahva meelismark – viskisegu <u>Vana Tennessee</u> , raudselt neli kuud vana, eriti odav ja ümbruskonnas tuntud <u>Vana Tennise</u> nime all. (KK, lk 23)
--	---

HI on tuntud sigaretimargi Bull Durham tõlkest välja jätnud. Sõna „duke“ tähendab nii vürsti kui ka hertsogit. Tõlkijad on teinud erineva valiku, kuid see ei muuda teksti sisu. Alkoholimarkide tõlkimisel on kasutatud otsetõlget, KK tõlkes ka odava viskisegu Vana Tennessee puhul, mille hüüdnime Vana Tennis on ta samuti otse tõlkinud. HI on leidnud kõla poolest sarnase vaste Vana Tünniseep. Alkoholipudelite suuruse kohta on KK säilitanud originaali mõõtühikud, mida võiks pidada võõrapärastavaks tõlkevalikuks. HI on võõrapärased mõõtühikud välja jätnud ja tõlkinud üldistavalt „igas suuruses“.

(90) He bandages cuts and bruises, passes the time of day with cops, and since a good half of the girls are Christian Scientists, reads aloud his share of Science and Health on a Sunday morning (lk 17)

<p>(90a) Ta seob haavad, tõmbab joodi marraskil sõrmenukkidele, ajaviiteks räägib mõnusat juttu võmmidega ja kuna vähemalt pooled tüdrukud on "<u>kristliku teaduse</u>" jüngrid, loeb oma osa ajakirjast <u>Teadus ja Tervis</u> pühapäevahommikuti. (HI, lk 22)</p>	<p>(90b) Seob lõikehaavu, plaasterdab muhke, aitab võmmidel mõnusa jutuga aega sisustada, ja kuna üle poole tüdrukuist kuulub <u>Kristliku Teaduse ususekti</u>, loeb ta neile pühapäevahommikuti ette "<u>Teadust ja Tervist</u>". (KK, lk 31)</p>
---	---

Christian Scientists on HI tõlkes „kristliku teaduse“ jüngrid, KK tõlkes Kristliku Teaduse ususekti kuulujad. Kuna sellel ususektil ametlikku nimetust eesti keeles ei ole, sobib tõlkida nii suure kui väikese algustähega, aga jutumärgid on siiski ülearused. Selle ususekti väljaantava ajakirja nime on tõlkijad tõlkinud sarnaselt, kuid kursiivi ega jutumärke poleks vaja olnud.

(91) It was evening and the juke box was playing Harvest Moon and William remembered that the first hooker who ever gaffed for him used to like that song before she ran away and got married and disappeared. (lk 19)

<p>(91a) Oli juba õhtu, grammofon mängis <u>Lõikuskuud</u> ja Williamile meenus, et esimene plika, kelle ta lõbunaisena töötama pani, oli just seda laulu armastanud, enne kui ta jalga lasi ja abiellus. (HI, lk 24)</p>	<p>(91b) Oli juba õhtu ning plaadimasin mängis "<u>Lõikuskuud</u>" – esimene tüdruk, kes tema landi otsa hakkas, armastas seda laulu, enne kui ära jooksis, abiellus ja silmapiirilt kadus. (KK, lk 33)</p>
---	---

Mõlemad tõlkijad on otsustanud laulu nime tõlkida, KK on pannud selle eesti keele reeglite järgi jutumärkide vahele, HI on kasutanud eristamiseks kursiivkirja. Kuna tegemist on tuntud ja üsna vana lauluga, oleks sihtkultuuri lugejal seda võibolla tõlkimata kujul kergem tuvastada.

(92) *In the laboratory the girls from Dora's heard the Plain Songs and Gregorian music for the first time. (lk 25)*

(92a) Laboratooriumis kuulsid Dora tüdrukud esimest korda <u>sümfooniaid</u> . (HI, lk 30)	(92b) Dora tüdrukud kuulsid laboratooriumis esimest korda elus <u>Gregoriuse laulu</u> . (KK, lk 38)
--	--

HI tõlkes on tekkinud tähendusnihe, sest nii *Plain Songs* kui ka *Gregorian music* on kirikulaulud, lihtsalt kuuluvad erinevate religioonide juurde. KK on jätnud *Plain Songs* tõlkimata, tõenäoliselt seetõttu, et sihtkeeles ei ole olemas juurdunud vastet.

(93) *"I can play Clair de Lune or The Maiden with Flaxen Hair. And he compromised with the Moonlight Sonata. (lk 155)*

(93a) "Ma võin mängida <u>Clair de Lune</u> või <u>Linalakalist neidu</u> . Ja leppis <u>Kuuvalge sonaadiga</u> . (HI, lk 182)	(93b) Ma võin panna peale " <u>Kirka kuu</u> " või " <u>Linalakalise neiu</u> ". Lepitas end " <u>Kuupaiste sonaadiga</u> ". (KK, lk 146)
--	---

HI on ühe muusikapala pealkirja jätnud tõlkimata ja teised kaks tõlkinud. Samas lauses tekitab see tõlkelahendus küsimusi, kuigi võib arvata, et HI on otsustanud selle tõlkimata jätta, kuna see oli ka originaaltekstis prantsuse keeles, püüdes nii autori stiili säilitada. Moonlight Sonatal on väljakujunenud eestikeelne pealkiri „Kuupaistesonaat“, seega võib HI tõlget pidada tõlkenihkeks.

(94) *He thought of doing a huge abstraction called Substratum Dream of a Flagpole Skater. (lk 88)*

(94a) -	(94b) Ta kavandas hiigelsuurt abstraktsionistlikku maali allkirjaga " <u>Lipuvardauiskuri substraatunistus</u> ". (KK, lk 90)
---------	---

HI on jätnud kogu lipuvardauiskurit puudutava info raamatust välja. KK on teinud otsetõlke.

Nimede ja nimetuste tõlkimisel on Ingelman otsustanud probleemsete nimetuste puhul pigem üldistamise kasuks, Kvell on tõlkinud need sõnasõnalt või leidnud ligilähedase vaste sihtkeeles. Kohanimed on Kvellil toodud originaalist otse üle, ainult liiginimed on tõlgitud, Ingelman on tõlkinud ka kohanimed ära, kui on sihtkeeles olemas sarnane vaste. Ka laulude ja muusikapalade nimed on mõlemad tõlkijad ära tõlkinud, erandiks üheksakümne viiendas näites prantsusekeelne laulu pealkiri, mille Ingelman on tõlkimata jätnud.

4.2.5 JOONEALUSTE MÄRKUSTE KASUTAMINE

Joonealuste märkuste kasutamine on üks viis tõlget kodustada – jätta sihtteksti võõrapärased terminid ja nimetused alles ning seletada need lehekülje alaservas lahti. Ingelman oma tõlkes joonealuseid märkusi ei kasutanud, seega on allpool välja toodud näited Kvelli tõlkest ja paralleelselt on analüüsitud, milliste meetoditega on Ingelman samad tõlkeprobleemid lahendanud.

(95) In a moment of local love Dora named her place the Bear Flag Restaurant and the stories are many of people who have gone in for a sandwich. (lk 16)

(95a) Ühel <u>kolkapatriootsuse</u> hetkel nimetas Dora oma maja <u>Karulipu Restoraniks</u> ja palju räägitakse lugusid inimesist, kes on läinud sinna võileiba ostma. (HI, lk 21)	(95b) Ühel <u>kodukohaarmastuse</u> puhangu hetkel nimetas Dora oma asutuse <u>Karulipu*</u> <u>restoraniks</u> – räägitakse, et mõned käivad seal kõigest võileibu söömas. (KK, lk 31)
---	---

KK joonealune märkus – *California Osariigi lipul on kujutatud karu.

HI ei ole restorani nime lahti seletanud, mis võib tekitada lugejates küsimuse, mis seos on restorani nimel ja kolkapatriootsusel. HI tõlge on seega jäänud võõrapärastavaks.

(96) It's the anniversary of the founding of the Bloomer League — you didn't even remember that." (lk 132)

(96a)-	(96b) Täna on Põlvpükste Liiga* asutamise aastapäev – sul polnud see kindlasti meeski." (KK, lk 126)
--------	--

KK joonealune märkus – *Põlvpüksid ja lühikese seeliku kavandas Amelia Bloomer 1849. aastal, et tõsta naiste iseteadvust.

See näide on vahepeatükist, mille HI oma tõlkest välja jättis.

(97) It had to do with the death of Josh Billings, the great humorist. (lk 62)

(97a)-	(97b) Asi puudutas suure humoristi <u>Josh Billingsi</u> * surma. (KK, lk 69)
--------	---

KK joonealune märkus – *Josh Billings (1818-1885) – USA filosoof-humorist, tuntud oma tahumatute aforismidega.

See näide on vahepeatükist, mille HI on tõlkest välja jätnud.

(98) "Like Fourth of July or Halloween." (lk 104)

(98a) "Nagu <u>mardipäev</u> või <u>uusaasta</u> ." (HI, lk 122)	(98b) "Midagi <u>neljanda juuli</u> * või halloweeni vaimus?" (KK, lk 104)
--	--

KK joonealune märkus – *Iseseisvuspäev

HI on teinud kodustava tõlke, asendades USA pühad sihtkultuuri pühadega, et tekitada lugejas kultuuriliselt sarnaseid assotsiatsioone.

(99) You could buy Valentines in November at Lee Chong's, shamrocks, hatchets and paper cherry trees in August. (lk 105)

(99a) Kõike oli saada aasta ringi. (HI, lk 124)	(99b) Lee Chongi poest sai valentinipäeva kraami osta ka novembris, <u>ristikheinalehti</u> *, <u>tomahooke ning paberist kirsipuid</u> ** augustis. (KK, lk 104)
---	---

KK joonealused märkused – *Iiri rahvussümbol, **President George Washingtoniga seotud sümbol

HI on teinud üldistuse, mis ei anna originaalteksti sisu edasi, kuid võimaldab sujuvalt lugemist jätkata.

(100) He had badges that said “Remember the Maine” and felt pennants commemorating “Fighting Bob.” (lk 105)

(100a) Tal oli lipukesti, milledega oli vastu võetud Maailmasõjast naasvaid sõdureid. (HI, lk 124)	(100b) Tal oli aumärke kirjaga " <u>Mäleta Maine'i</u> "* ning viltvimpleid mälestusena " <u>Fighting Bobist</u> "**. (KK, lk 105)
--	--

KK joonealused märkused – *Maine oli USA sõjalaev, mis teadmata asjaoludel 1898 Havanna sadamas õhku lendas. Ameeriklased süüdistasid laeva hävitamises hispaanlasi ning see sai Hispaania-USA sõja puhkemise üheks ajendiks, "Mäleta Maine'i" aga hispaaniavastaseks löökauseks. **Robert M La Folette "Fighting Bob" (1855-1927) – USA poliitik, kes pälvis oma hüüdnime korrupsioonivastase, reformimeelsuse ja kõnemehevõimete tõttu. Kandideeris 1924 USA presidendiks.

Nagu eelmises näites, on ka siin HI kasutanud üldistamist.

(101) Henri had so steeped himself in stories of the Left Bank in Paris that he lived there although he had never been there. (lk 115)

(101a) Henri oli lasknud endasse imbuda nii palju lugusid <u>Pariisi kunstnike maailmast</u> , et ta elas seal, kuigi ta polnud sinna kunagi jalga viinud. (HI, lk 137)	(101b) Henri oli <u>Pariisi vasakkaldast</u> * kuulnud lugudest nii läbi imbunud, et ta justkui elas seal, kuigi ta polnud seal kunagi käinud. (KK, lk 113)
---	---

KK joonealune märkus – *Seine'i vasakkaldal asuvad mitmed muuseumid, teiste seas kuulub Musée National d'Orsay

HI on kasutanud parafraseerimist ning jätnud tõlkest välja kunstnikele viitava Seine'i vasakkalda, asendades selle selgitusega „kunstnike maailmast“.

Kvelli tõlkes on probleemsed kohad täielikult tõlgitud ja vajadusel joonealuste märkustega selgitatud. Kuigi joonealused märkused katkestavad lugemise, on sel moel originaalteose sisu adekvaatselt ja selgelt sihtkultuuri lugejale edasi antud. Ingelman

on jätnud mõned kohad selgitusteta võõrapäraseks, kuid valdavalt parafraseerinud või üldistanud. Mõnes kohas tundub see õigustatud, sest sihtkultuuri lugejal on lihtsam ja sujuvam lugeda, kui selgitusi ei ole. Ingelman on asendanud mõned originaalteksti tähtpäevad sihtkultuuri tähtpäevade või kogu maailmas tuntud tähtpäevadega.

4.2.6 KIRUMISE NING HÜÜATUSTE TÖLKIMINE

Kirumist ja hüüatusi saab tõlkida samal moel nagu idiomatilisi väljendeid – leida sihtkultuurile omane vaste, sõnastada väljend ümber, tõlkida otse või jätta väljend tõlkest välja. Kuna need moodustavad omaette rühma, olen neid siiski käsitleanud eraldi. Toon järgnevalt välja mõned näited.

(102) After a while William went back to the Bear Flag and he watched them through the window and he heard Mack raise his voice saying, “But God damn it, I hate a pimp!” (lk 18)

(102a) Peatselt läks William tagasi "Karulippu", vaatas aknast välja ja kuulis, kui Mack valju häälega ütles: " <u>Kuradi pihta</u> , ma ei suuda kannatada üht kupeldajat!" (HI, lk 24)	(102b) William läks natukese aja pärast Karulippu tagasi, vahtis neid aknast ja kuulis Macki häält tõstes põrutavat: " <u>Jumala eest</u> , kupeldajaid ma ei salli!" (KK, lk 32)
--	---

„*God damn*“, mis oleks otsetõlkes „jumal neetud“, on HI tõlkes „kuradi pihta“ ja KK tõlkes „jumala eest“.

(103) Why we got a gallon of the finest whiskey you ever laid a lip over — a whole full God damned running over gallon. (lk 100)

(103a) Meil on terve gallon paremat viskit kui sa kunagi maitstagi oled saanud – terve suur gallon. (HI, lk 118)	(103b) Meil on terve gallon kõige paremat viskit, millist sa elu seeski pole oma huultega puutuda saanud – <u>jumala eest, terve kuradima gallon</u> , nii et ajab üle ääre. (KK, lk 101)
--	---

„*God damned*“ on HI tõlkest välja jäetud ja KK tõlkes „jumala eest, terve kuradima gallon“.

(104) “By God, we could,” said Mack. (lk 40)

(104a) " <u>Pagana pihta</u> , seda me võiksime," ütles Mack. (lk 49)	(104b) " <u>Jumala eest</u> , muidugi võiks," vaimustus Mack. (lk 51)
---	---

„By God“ on HI tõlkes „pagana pihta“ ja KK tõlkes „jumala eest“.

(105) “By God that smells good,” he said. (lk 68)

(105a) " <u>Pagana pihta</u> , on vast hea lõhn," ütles ta. (HI, lk 83)	(105b) " <u>Oh sa poiss</u> , kui hea lõhn," kiitis ta siis. (KK, lk 73)
---	--

„By God“ on HI tõlkes „pagana pihta“ ja KK tõlkes „oh sa poiss“.

(106) By God, Hughie, I don’t know how you thought of it.” (lk 104)

(106a) <u>Pagana pihta</u> , Hughie, kuidas sa küll selle välja mõtlesid?" (HI, lk 123)	(106b) <u>Jumala pärast</u> , Hughie, kuidas sa selle peale küll tulid?" (KK, lk 104)
---	---

„By God“ on HI tõlkes „pagana pihta“ ja KK tõlkes „jumala pärast“.

(107) He goes up the stairs and by God the place has got the hell decorated out of it. (lk 104)

(107a) Ta läheb trepist üles ja, <u>tont võtaks</u> , kogu maja on dekoreeritud. (HI, lk 123)	(107b) Läheb trepist üles ja – <u>oh sa tont</u> – kõik on ära kaunistatud. (KK, lk 104)
---	--

„By God“ on HI tõlkes „tont võtaks“ ja KK tõlkes „oh sa tont“.

(108) “By God, Hazel, you got something,” he cried. (lk 136)

(108a) " <u>Kuradi pihta</u> , see on vast mõte," hüüdis ta. (HI, lk 160)	(108b) " <u>Jumala eest</u> , Hazel, sul on nutti," hüüatas ta. (KK, lk 130)
---	--

„By God“ on HI tõlkes „kuradi pihta“ ja KK tõlkes „jumala eest“.

(109) “What in God’s name do you want curtains for?” (lk 42)

(109a) "Milleks need <u>kuradi</u> kardinad?" (HI, lk 52)	(109b) "Milleks, <u>taeva päralt</u> . sul kardinaid tarvis on?" (lk 54)
---	--

„*In God's name*“ on HI tõlkes „kuradi“ ja KK tõlkes „taeva päralt“.

(110) “But, darling— for Christ’s sake what are we going to do with curtains? (lk 42)

(110a) "Aga, kallis, kuhu me need kardinad paneme? (HI, lk 53)	(110b) "Aga kallis – <u>taeva pärast</u> , mis me nende kardinatega teeme? (KK, lk 54)
--	--

„*For Christ's sake*“ on HI tõlkest välja jäetud ja KK tõlkes „taeva pärast“.

(111) Oh! Jesus Christ yes.” (lk 79)

(111a) <u>Oh! Issand Jumal</u> , jah." (HI, lk 94)	(111b) <u>Oh sa jessuke</u> , muidugi!" (KK, lk 81)
--	---

„*Oh! Jesus Christ*“ on HI tõlkes „oh! Issand jumal“ ja KK tõlkes „oh sa jessuke“.

(112) “Jesus, is he gonna be happy when he sees all them frogs.” (lk 100)

(112a) "Küll ta süda rõõmustab, kui ta neid konni näeb." (HI, lk 117)	(112b) " <u>Jessas</u> , kui rõõmus ta on, kui kõiki neid konni näeb." (KK, lk 101)
---	---

„*Jesus*“ on HI tõlkest välja jäetud ja KK tõlkes „jessas“.

(113) Jesus, he’d know it was a party then. (lk 104)

(113a) -	(113b) <u>Jeerum</u> , küll ta siis aru saab, et pidu on lahti. (KK, lk 104)
----------	--

„*Jesus*“ on KK tõlkes „jeerum“, HI on kogu lause tõlkest välja jätnud.

(114) “How in hell you s’pose that happened?” he asked. (lk 59)

(114a) " <u>Kuidas küll</u> see võis juhtuda?" küsis ta. (HI, lk 76)	(114b) " <u>Kuidas põrgut</u> see sai juhtuda?" imestas ta. (KK, lk 66)
--	---

„*How in hell*“ on HI tõlkes „kuidas küll“ ja KK tõlkes „kuidas põrgut“.

(115) “Hell, no,” said Gay. (lk 59)

(115a) "Ei," ütles Gay. (HI, lk 76)	(115b) " <u>Kurat</u> , ei saa," kurtis Gay. (KK, lk 66)
-------------------------------------	--

„Hell“ on HI tõlkest välja jäetud ja KK tõlkes „kurat“.

(116) “Hell,” said Jones, “nothing rests you like a good party. (lk 103)

(116a) " <u>Kuramus</u> ," ütles Jones, "pole midagi värskendavamata kui üks hea oleng. (HI, lk 122)	(116b) " <u>Põrgu päralt</u> ," pöörutas Jones, "miski ei ole nii heaks puhkuseks kui üks korralik pidu. (KK, lk 103)
--	---

„Hell“ on HI tõlkes „kuramus“ ja KK tõlkes „põrgu päralt“.

(117) “Hell,” said Mack. (lk 136)

(117a) " <u>Pähh</u> ," ütles Mack. (HI, lk 160)	(117b) " <u>Oi põrgut</u> ," ohkas Mack. (KK, lk 130)
--	---

„Hell“ on HI tõlkes „pähh“ ja KK tõlkes „oi põrgut“.

(118) Mack and the boys drank the whiskey, after all they weren't crazy, but all the talking they did was “Good luck,” and “Lookin’ at you.” (lk 18)

(118a) Mack ja poisid jõid ta viskit, sest ega nad ju lollid polnud, aga juttu polnud rohkem kui " <u>Proosit</u> " ja " <u>Terviseks</u> ". (HI, lk 24)	(118b) Mack ja poisid jõid ta viskit – ega nad segased polnud, et joomast oleksid keeldunud –, kuid nad ei lausunud muud kui " <u>proosit</u> " ja " <u>sinu terviseks</u> ". (KK, lk 32)
--	---

„Good luck“ on mõlemad tõlkijad tõlkinud „proosit“.

„Lookin’ at you“ on HI tõlkes „terviseks“ ja KK tõlkes „sinu terviseks“.

(119) They waited ceremoniously for the captain and then they said, "Over the river," and tossed it back. (lk 80)

(119a) Nad ootasid tseremoniaalselt kuni kapteni klaas oli täis, ütlesid siis: " <u>Proosit</u> " ja kummutasid klaasid huulile. (HI, lk 96)	(119b) Poisid ootasid kombekalt, kuni kapten ka endale on valanud, ütlesid siis: " <u>Kivi kotti!</u> " ja kallasis viski kurku. (KK, lk 82)
--	--

„*Over the river*“ on HI tõlkes „proosit“ ja KK tõlkes „kivi kotti“.

Tähelepanuväärne on, et kirumise puhul kasutavad Ingelman ja Kvell olenemata lähtetekstist üsna vabalt kord „kuradit“, kord „jumalat“ olenemata sellest, millist väljendit on kasutatud originaaltekstis. Siiski on Ingelman vandesõnu pigem vältinud jättes need võimalusel tõlkest välja või asendades muude rõhutavate väljenditega, näiteks „kuidas küll“ ja „pähh“. Viimases näites tervitavad seltskonna liikmed klaasi tõstes üksteist tervitusega „*over the river*“, mis ei ole ka lähtekeeles levinud fraas. Ingelman on asendanud selle sõnaga proosit, kuid Kvell on püüdnud leida samuti veidi ebatavalist fraasi ja valinud „kivi kotti“.

KOKKUVÕTE

Uurisin oma magistritöös tõlkenihkeid ja tõlkemeetodeid John Steinbecki 1945. aastal ilmunud teose „Cannery Row“ kahe tõlke näitel deskriptiivse tõlketeaduse põhilistest seisukohtadest lähtudes. Magistritöö esimeses osas tutvustasin töö eesmärgi, uurimisküsimusi ja uurimismeetodit, teises osas andsin ülevaate teoreetilisest raamistikust ja põhimõistetest deskriptiivse tõlketeaduse seisukohast lähtudes, kolmandas osas tutvustasin lähemalt uuritavat materjali ning neljandas osas analüüsisin tõlkenihkeid konkreetsete näidete abil ning iga analüüsiosa lõppu lisasin ka järeldused.

Töö eesmärk oli välja selgitada, milliseid tõlkelahendusi on erinevad tõlkijad kasutanud sama lähteteksti tõlkimisel juhtudel, kui sõnasõnaline tõlge pole võimalik, milliseid meetodeid on nad kasutanud ning kuidas see mõjutab sihtteksti ladusust ja mõistetavust. Samuti püüdsin välja selgitada, kuidas on lahendatud kultuuriliselt laetud ja tõlkimatute väljendite edasiandmine sihtkeeles ning millised tõlkemeetodid ja tõlkenihked domineerivad.

Oma magistritöö jaoks koostas paralleelkorpuse originaalteksti ja selle kahe tõlke baasil. Seejärel võrdlesin huvipakkuvaid tõlkelahendusi omavahel ja originaaltekstiga nii makro- kui mikrotasandil.

Analüüsi põhjal võib öelda, et Ingelmani ulatuslikud väljajätud tõlkest vähendavad lugeja lugemiselamust, kuna ilma nende osadeta jääb lugejale ajastu mõtteviis ja meelelaad tabamatumaks. Kvelli terviklik tõlge ja raamatu alguses olev sissejuhatus, mille on kirjutanud Steinbecki uuringute keskuse kauaaegne juhataja Susan Shillinglaw, annab lugejale rohkem uut infot ja mõjub harivalt.

Tõlkeid mikrotasandil uurides selgus, et vähe on lauseid, mis on tõlgitud identselt või väga sarnaselt. Ingelmani tõlkes võib tajuda, et tõlge on tehtud üle viiekümne aasta tagasi. Keelekasutus on veidi vananenud ja võib täheldada, et lauseehitus on paljudes kohtades originaalist otse üle võetud. Ingelman on käinud originaaltekstiga üsna vabalt ringi ja paljud pikad laused tõlkinud lühikese kokkuvõttena ja originaalteksti üldistades. Kvell on pööranud rohkem tähelepanu

sihtkeele keelekasutusele, aga tõlge on põhjalikum ja peaaegu kõik laused on tõlgitud täielikult. Tõlkijad on kasutanud paljude näidete puhul erinevaid tõlkemeetodeid ja ka nihked on erinevad. Analüüsisin eraldi modifitseerivaid tõlkenihkeid, semantilisi tõlkenihkeid ja kultuurilisi tõlkenihkeid. Eraldi alljaotustena tõin välja nimede ja nimetuste tõlkelahendused, joonealuste märkuste kasutamise ning hüüatuste ja kirumise tõlkelahendused. Kuna näiteid oli väga palju, valisin oma magistritöösse neist silmatorkavamad.

Mõlema tõlkija tõlgetes domineerisid üksusenihted, struktuurinihted ja süsteeminihted oli vähem, klassinihted peaaegu polnud. Üksusenihted olid peamiselt sõna tasandil, harvemini pikemate fraaside tasandil.

Semantiliste tõlkenihete domineerivaim põhjus on lähteteksti väärsti mõistmine või mõne sõna vale tõlgendus, seega ei ole need nihked enamasti taotluslikud. Ingelman kasutab tähendusnihkeid ka teadlikult, näiteks probleemseid lauseosi sihttekstist välja jättes. Kvelli tõlkes on suurem osa semantilisi nihkeid ekslikult tekkinud.

Lähtudes Peter Newmarki tõlkemeetodite jaotusest võib öelda, et Kvell on leidnud hea tasakaalu sisu ja vormi vahel. Ta on eelistanud tõlkemeetodina täpset tõlget ja originaaltruud tõlget, kultuurispetsiifiliste elementide puhul ka semantilist tõlget. Kvell on tõlkinud pigem lähtetekstipõhiselt ja seega tema tõlkes on tõlkenihkeid üsna vähe ja need ei mõjuta lugejat kuigi palju. Ingelmani tõlke ulatuslikud väljajätud raskendasid tema tõlke analüüsimist, kuid Newmarki tõlkemeetodite jaotuse põhjal võib öelda, et ta on eelistanud kommunikatiivset tõlget, kuid päris palju kasutanud ka sõnasõnalist ja täpset tõlget. Ingelmani tõlkes on rohkem tõlkenihkeid, sest ta on kasutanud sageli üldistavaid sõnu ja parafraseerimist. Samas semantiliste tõlkenihete puhul tundub, et Ingelman on neid teadlikult kasutanud, kuid Kvelli tõlkes on need tekkinud enamasti väärast lähteteksti mõistmisest.

Kvelli tõlkes on probleemsed kohad täielikult tõlgitud ja vajadusel joonealuste märkustega selgitatud. Kuigi joonealused märkused katkestavad lugemise, on sel moel originaalteose sisu adekvaatselt ja selgelt sihtkultuuri lugejale edasi antud. Ingelman on jätnud mõned kohad selgitusteta võõrapäraseks, kuid valdavalt parafraseerinud või üldistanud.

Kokkuvõtlikult võib öelda, et Ingelmani tõlge sisaldab lugeja jaoks vähem uut teavet ja keskendub pigem sujuva ja ladusa lugemiskogemuse pakkumisele. Kvelli originaaltruu tõlge annab lugejale rohkem uut teavet ning keskendub lähteteksti võimalikult täpsele edasiandmisele sihtkultuuris.

KASUTATUD KIRJANDUS

Esmased allikad:

Steinbeck, John 1945. Cannery Row. Harmondsworth [etc.] : Penguin Books, 2000.

Steinbeck, John 1967. Karbiküla. Toronto : Orto.

Steinbeck, John 2007. Karbitänav. Tartu : Elmatar.

Teisesed allikad:

Baker, Mona (2004). Translation Studies. – Baker, Mona (ed.), Routledge Encyclopedia of Translation Studies. London: Routledge, 277-280

Catford, John Cunnison (1978). A Linguistic Theory of Translation. Oxford University Press, 73-82

Holmes, James (1988). Translated! Papers on Literary Translation and Translation Studies. Amsterdam: Rodopi

Krull, Hasso 2017. Tölke metafüüsika. Sirp. Kättesaadav <https://www.sirp.ee/s1-artiklid/c7-kirjandus/tolke-metafuusika/> (21.02.2020)

Newmark, Peter 1988. A textbook of translation. Prentice-Hall International.

Nida, Eugene ja Taber, Charles (1969). The Theory and Practice of Translation.

Pym, Anthony 2010. Exploring Translation Theories. London and New York: Routledge Taylor and Francis Group.

Saar, Reelika 2012. Tõlkemeetodid aimekirjanduse eestindamisel – Bill Brysoni „A Short History of Nearly Everything“. Tartu: Tartu Ülikool. Kättesaadav http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/27432/Saar_Reelika_2012.pdf (21.02.2020)

Shillinglaw, Susan 2007. Sissejuhatus. – John Steinbeck. Karbitänav. Tartu : Elmatar, 5-20

Torop, Peeter 2001 <https://kultuur.postimees.ee/1865687/kirjastamissegadus-dostojevski-umber>

Toury, Gideon 1995. Descriptive Translation Studies and Beyond. Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.

Venuti, Lawrence (1995). The Translator's Invisibility: A History of Translation. London: Routledge.

Elektroonilised sõnastikud:

Eesti keele seletav sõnaraamat (EKSS) 2009. Kättesaadav <http://www.eki.ee/dict/ekss/index.cgi>. (01.08.2020)

Glosbe mitmekeelne veebisõnastik s.a. Kättesaadav <https://glosbe.com/>. (01.08.2020)

Sünonüümisõnastik (SYS) 2007. Kättesaadav <https://www.eki.ee/dict/sys/index.cgi?Q=&F=M&C06=en>. (01.08.2020)

SUMMARY

University of Tartu

College of Foreign Languages and Cultures

Lii Haugasmägi

ANALYSIS OF TRANSLATION SHIFTS IN TWO TRANSLATIONS OF THE
NOVEL "CANNERY ROW" BY JOHN STEINBECK

Master's thesis

2020

This master 's thesis aimed to compare the translation shifts and translation methods used in the two Estonian translations of John Steinbeck' s novel "Cannery Row" based on the main views of descriptive translation studies. The first translation was made by Harri Ingelman in 1967 and the second one by Kalevi Kvell in 2007.

The study focused on the translation solutions used by different translators to translate the same source text in cases where literal translation is not possible, on the methods they have used, and how it affects the fluency and comprehensibility of the target text. Additionally, I tried to find out how the transmission of culturally charged and untranslated expressions in the target language has been solved and which translation methods and translation shifts are dominant.

In the first chapter of the thesis, I introduced the aim, research questions and research method, in the second chapter I gave an overview of the theoretical framework and basic concepts from the descriptive translation studies' viewpoint, in the third chapter I presented the research material, and in the fourth chapter I analysed the translation shifts and the translation methods using specific examples. For the analysis I used the text-corpus method to compare two Steinbeck's translations into Estonian and to observe different characteristic features. I separately analysed modifying translation shifts, semantic translation shifts, cultural translation shifts, the translation solutions of names and titles, the use of footnotes, and the translation solutions of exclamations and curses.

The translations of both translators were dominated by unit shifts, there were less structure and system shifts, and almost no class shifts. Unit shifts were mainly at the word level, less often at the level of longer phrases.

The main reason for semantic translation shifts is misunderstanding of the source text or misinterpretation of some words, so these shifts are usually not intentional. The problem also uses shifts of meaning consciously, for example by omitting problematic parts of a sentence from the target text. In the translation of the *Quell*, most of the semantic shifts have occurred by mistake.

Finally, it may be concluded that Ingelman's translation contains less new information for a reader and focuses more on providing a smooth and fluent reading experience. Kvell's faithful translation provides the reader with more new information and focuses on conveying the source text as accurately as possible in the target culture.

Lõputöö autori kinnitus

Olen lõputöö kirjutanud iseseisvalt. Kõigile töös kasutatud teiste autorite töödele, põhimõtetelisele seisukohtadele ning muudest allikatest pärinevatele andmetele on viidatud.

Autor: Lii Haugasmägi

(allkiri)

17. august 2020

(kuupäev)

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina,

Lii Haugasmägi,
(*autori nimi*)

annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose

TÕLKENIHETE ANALÜÜS JOHN STEINBECKI ROMAANI "CANNERY
ROW" KAHE TÕLKE NÄITEL,
(*lõputöö pealkiri*)

mille juhendaja on

Terje Loogus,
(*juhendaja nimi*)

reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

1. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Lii Haugasmägi
17.08.2020